

1

*Еттинчи муқаддамот дарслари / шаръий манбаълардаги
бидъатни мухтасар таниб олиш.*

*Шайх Абу Хамза хўромий хафизахуллохни аудио
тасмасидан ёзиб олинган*

Бисмиллаҳир роҳманир роҳим

*"Албатта ҳамд ва сано танҳо аллоҳга лойиқдир, унга
шукр айтамиз ва ундан ёрдам сўраймиз, ва ундан
мағфират талаб қиламиз ва ўзимизни нафсларимизни
шарридан , амалларимизни ёмонлигидан аллоҳдан паноҳ
сўраймиз, кимни аллоҳ хидоят қилса уни ҳеч ким гумроҳ
қила олмайди, кимники аллоҳ гумроҳ қиладиган бўлса уни
ҳеч ким хидоят қила олмайди, ва аллоҳдан ўзга илоҳ
йўқлигига ва уни шериксиз эканига гувоҳлик бераман,
Мухаммад уни бандаси, элчиси эканига шаҳодат бераман."*

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ (آل عمران/ ١٠٢)

- يَا أَيُّهَا النَّاسُ، اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا (نساء/ ١)

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَ قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ
وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا (احزاب/۷۰)

Аммо баъад: энг рост сўз аллохнинг китоби ва энг яхши равиш Мухаммад саллаллоху алайхи васалламнинг равишидир, энг ёмон иш динда янгилик вужудга келтиришдир, динда янги пайдо бўлган нарса, бидъатдир; хар қандай бидъат гумрохлик ва хар бир гумрохлик эса жаханнамдадир.

Ассаламу алайкум ва рохматуллохи ва барокатух

Еттинчи муқаддамот дарсимизни бидъатни шаръий усул билан шархлашга хослаймиз, чунки жуда кўп мусулмонлар бу мавзу билан ошно бўлмаганликлари сабабли, душманларимиз ва жохил дўстларимиз мусулмонларнинг орасида тафарруқни янада кўпайтириш учун ундан бир абзор сифатида истефода қилишяпти.

Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мархамат қиладиларки:

لَتُنْفَضَنَّ عُرَى الْإِسْلَامِ عُرْوَةً عُرْوَةً، فَكَلَّمَا انْتَقَضَتْ عُرْوَةٌ تَشَبَّثَ النَّاسُ بِأَلْتِي تَلِيهَا، وَأَوْلَهُنَّ نَقْضًا: الْحُكْمُ، وَآخِرُهُنَّ: الصَّلَاةُ،^۱

^۱ - أخرجه أحمد (۲۲۱۶۰) من حديث أبي أمامة الباهلي رضي الله عنه، وصححه الألباني في صحيح الجامع ۵۰۷۵

Ислом дастаглари бирма- бир синдирилади, бу дастаглардан бири нобуд бўлган пайтида одамлар уни яқинидаги дастагга чанг солишади, уларнинг энг биринчи бўлиб синдирилгани хукм ва охиргиси намоздур.

Мусулмонларнинг ўртасида биринчи бўлиб синдирилган дастаг хукм қилиш ё Хасан ибни Али розиаллоху анхудан кейин нубувват манхажига асосланган хилофатни, исломий хокимиятни синдирилиши бўлади. Мана бу дастаг синдирилгандан сўнг, мусулмонлар умматни ва жамоатларини хифз қилиш учун унга яқин бўлган исломий изтирорий бадал ҳукуматга чанг солишди, албатта бу ўзига яраша булғанишларга эга эди, мана бу исломий изтирорий бадал ҳукумат ҳам нобуд бўлган маконларда мусулмонлар ночор холда мужохидларнинг шўро мажлисига чанг солишди. Мана бу мусулмонлар умматни ва жамоатларини хифз қилиш учун чанг сола оладиган дастагларни энг охиргиси хисобланади, бундан сўнг эса бошқа дастаглар биринкетин нобуд бўлиб бошлайди, тоинки охирида намозни тарк қилишга етиб келинади - бу зохирда мусулмон бўлишнинг охирги белгиси саналади – ва бу ҳам "уч абзорни" химояси бўлмаганлиги сабабли аста- секин нобуд бўлади. Мана буларни бизлар ошкора андалусда ва ироқдаги шайтонпараст язидий курдларнинг орасида ва эронни ғарбидаги шайтон параст малик товусий ёки

бошқача истелох билан айтганда алиюллохийлар ёки уларни ўзларини тили билан айтганда эса ёрсонийлар ва бошқа минтақаларда эса турли- хил унвонлар ва кокоий , исмоилийга ўхшаган хилма- хил исмлар мисолида кўрамиз ва кўрганмиз.

Фақат мана бу учта дастағни йўли орқали мусулмонлар воҳид умматни ва воҳид жамоатни улил амр шўросини йўлига кўра вужудга келтира олишади ва гумрохликдан, сарғардонликдан нажот топишади; росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мана бундай умматнинг гумрох бўлмаслигига аллох таолодан замонат олганлар:

سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَنْ لَا يَجْمَعَ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ، فَأَعْطَانِيهَا،^۲

Ха, воҳид улил амр шўросининг йўли орқали вужудга келган мана бу воҳид уммат, воҳид жамоатни хам дунёга келтиради, росулуллох саллаллоху алайхи васаллам хам мана бундай жамоатга қўшилишга амр қиладилар:

فَعَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ.

мана бундай жамоат аллохни химоясини қўлга киритади,

«فَإِنَّ يَدَ اللَّهِ عَلَى الْجَمَاعَةِ».^۳

^۲ - في مسند الإمام أحمد (۲۷۲۲۴) عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغَفَارِيِّ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، رواه الترمذي
^۳ - في المعجم الكبير للطبراني، ۲۱۷۱، ۳۴۴۰، ۱۳۶۲۳، صححه الشيخ الألباني بهذا اللفظ في ظلال الجنة، ۸۰

Умар ибни Хаттоб розиаллоху анху росулulloх саллalloху алайхи васалламдан ривоят қилишича:

«عَلَيْكُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَإِيَّاكُمْ وَالْفُرْقَةَ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ مَعَ الْوَاحِدِ وَهُوَ مِنَ الْإِثْنَيْنِ أَبْعَدُ، مَنْ أَرَادَ بُحْبُوحَةَ الْجَنَّةِ فَلْيَلْزِمُ الْجَمَاعَةَ»⁴,

Жамоатга пойбанд бўлишлик сизларга вожиб бўлади, тафарруқдан ва жудоликдан эҳтиёт бўлинглар, чунки шайтон ёлғиз бир нафарга хамрох бўлади ва икки нафардан узоқлашади, жаннатни ўртасини хохлайдиган хар бир киши албатта жамоатга пойбанд бўлсин.

Ха, росулulloх саллalloху алайхи васаллам мархамат қиладилар:

"إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَجَارَ لِي عَلَى أُمَّتِي مِنْ ثَلَاثٍ لَا يَجُوعُوا وَلَا يَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ وَلَا يَسْتَبَاحُ بَيْضَةُ الْمُسْلِمِينَ، يَا سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يَجْمَعَ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ فَأَعْطَانِيهَا، وَسَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يُظْهَرَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ غَيْرِهِمْ"⁵,

Аллох таоло мени умматим борасида учта нарсани замонатини ва ваъдасини берган, улардан бири умматим оч қолмайди,

«لا يَجُوعُوا»

иккинчиси умматим гумрохликка хамфикр бўлмайди,

«لا يَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ، لَا يَجْمَعُ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ»

⁴ - الترمذي، ابن ماجة (٢٣٦٣)، أحمد

⁵ - في مسند الإمام أحمد (٢٧٢٢٤) عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْعَفَّارِيِّ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

ва учинчиси душман умматимга хукмрон бўлиб олмайди.

1,2,3 чи даражадаги ошкор кофир душманлар ва тўртинчи даражадаги мунофиқлар ва секулярзадалар мусулмонларни устида ва уларнинг хаётий ташкилотларига хукмрон бўлишига монеъ бўладиган ягона қудрат, фақат ва фақат мусулмонларнинг ҳукумат қудрати, ҳамда уларнинг харбий эъдодини меъзони ҳисобланади.

Агар бу қудрат заифлашса ёки нобуд бўлса ва воҳид жамоат мавжуд бўлмайдиган бўлса, майдон ана бу аслий душманни, хатто жиноятчи мусулмонларни жинояткорона амаллари учун очилади. Абдуллох ибни Муборак роҳимахуллох айтадики:

لَوْلَا الْجَمَاعَةُ مَا كَانَتْ لَنَا سُبُلٌ وَكَانَ أضعفْنَا نَهْبًا لِأَقْوَانَا،

агар жамоат бўлмаганда эди, бизлар йўлларга эга бўлмаган бўлардик ва заифларимиз кучлиларни қўлида талон- тарож бўлиб кетган бўларди.

Шу сабабли ҳам, буюк кишилар марҳамат қилишганки:

«كَدَرُ الْجَمَاعَةِ خَيْرٌ مِنْ صَفْوِ الْفُرْقَةِ»⁶

Жамоатнинг қоралиги тафарруқнинг зулоллигидан яхшироқдур; яъни хатто агар мана бу жамоат

⁶ - الجاحظ في البيان والتبيين، ص ١٤٢

булғанишларга эга бўлса ҳам, барибир тафарруқдан ва ёлғизликдан яхшироқ, ёлғизлик ўзи билан бирга дунёвий ва ухровий азобни олиб келади.

Ха, агар нубувват манхажига асосланган исломий ҳукуматни йўлидаги мана бу кучли уммат ва жамоат бўлмайдиган бўлса, ё хатто ундан кўра заифроқ ,булғанишларга эга бўлган исломий изтирорий бадал ҳукумат ҳам бўлмаса ёки у икковидан ҳам заифроқ бўлган – учинчи ночорликдаги нарса – мужохидларнинг шўровий мажлиси ўзидаги булғанишлар билан бирга мавжуд бўлмайдиган бўлса, бу пайтда мусулмонлар ва дунё ахли учун фақат азоб қолади холос. Ҳам мусулмонлар учун саргардонлик келади ва ҳам душман мусулмонларни устига ҳукмрон бўлади ва мусулмонларни, ҳамда бошқа дунё ахлини очлик эгаллайди.

Уммат бўладиган бўлса, мана бу уч офат ва уч азоб яъни саргардонлик, душманни ҳукмронлиги, очлик келмайди, агар уммат нобуд бўладиган бўлса, мана бу уч азоб вужудга келади, шунингдек бизлар мусулмонлар яшайдиган диёрларни аксаридан ва дунёни аксар жойларида мана бу уч офатни ва уч азобни кўриб турибмиз.

Мана бу асрлар олдин аллох таоло мусулмонларни ундан эхтиёт бўлишлари учун огохлантирган азобни худди ўзидур, у зот мархамат қилади:

«وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ»
(آل عمران/۱۰۵)،

Аниқ хужжатлар келганидан кейин бўлиниб кетган ва бир-бирлари билан ихтилоф қилиб, талашиб – тортишган кимсалар каби бўлмангиз! Ана ундайлар учун улуғ азоб бордир.

Мана бу ҳолатда, агар мусулмонларни ўртасида очликни, душманни ҳукмронлигини, саргардонликни кўрсангиз, бу дегани тафарруқ ҳоким бўлиб олган ва воҳид уммат ва жамоат мавжуд эмас, ва инсонлар мана бу тафарруқ ва воҳид умматдан, воҳид жамоатдан узоқлашишлари билан азобни ўзларига талаб қилиб олишган ва ўзларига азоб нозил бўлиш сабабларини мухайё қилишган.

Чунки аллох таоло росулulloх саллalloху алайхи васалламга ваъда берган нарсаларни хаммаси воҳид жамоатни вужудга келтирган воҳид умматга тегишли, агар кимки мусулмонларнинг ўртасидаги очлик, фақирлик, душманларнинг ҳукмронлиги, саргардонлик азобларини йўқотмоқчи

Бўлса, албатта яна қайтадан воҳид умматни вужудга келтириши керак ва яна қайтадан ҳукуматни росулуллох саллаллоху алайхи васаллам баён қилган "нубувват манхажига асосланган хилофатга" қайтариши лозим. Чунки хатто булғанишларга эга бўлган исломий изтирорий бадал ҳукуматни йўли орқали ташкил қилинган уммат ва жамоат билан мусулмон диёрларини фақат бир қисми яъни бу ҳукуматни қўл остидаги минтақаси очликдан, душманни ҳукмронлигидан, саргардонликдан нажот топади холос, энди агар мана бу изтирорий бадал ҳукумат ҳам мавжуд бўлмайдиган бўлса, мужохидларнинг шўровий мажлисини йўли орқали ташкил қилинган уммат билан мусулмонларнинг фақат арзимас бир қисмигина мана бу умматни химояси остида бўлиш имкониятига эга бўлади.

Мана бу имтиёзни барча мусулмонларга етказиб берадиган ва ҳамма мусулмонларни аллох таолони замонатига шомил қиладиган танхо вариант, қайтадан нубувват манхажига асосланган исломий ҳукуматни қўлга киритишдур. Барча мусулмонлар қайтадан қўлдан бой берилган ҳақларини қўлга киритмагунларича, уларни устида душманни ҳукмрон бўлиши, фақирликни, очликни ривожланиши ва саргардонликни кенгайиши табиий бир иш бўлиб қолади.

Мана бу холатда, очиқ-ойдин кўриниб турган нарса шуки, мавжуд бўлган жуда кўп азоблар, офатлар, ижтимоъий ва шахсий касалликлар, нубувват манхажига асосланган исломий ҳукумат ва уни улил амр шўроси, вохид уммат ва вохид жамоат ва уни вохид ижмоъси бўлмаганлиги сабабли, мажбурий холда вужудга келади. Бу ерда нубувват манхажига асосланган хилофатни ўрнига шохигарликни қўйишлик, мусулмонларни орасида янги зохир бўлган минглаб булғанишларни ва касалликларни вужудга келтирувчи булоққа, манбаъга, сувни асосий дастасига айланди, фақатгина мана бу булоқни, манбаъни қуритиш ва иллатни йўқотиш билан ва асосий сув дастасини беркитиш билан булғанишлардан, иллатлардан нажот топса бўлади.

Вохид уммат ва вохид ижмоъни йўқлиги боис вужудга келган касалликларни, иллатларни энг хатарлиси, мазхабларнинг вужудга келиши ва ундан келиб чиққан тафарруқдур, жамият улил амр шўросини йўлига кўра яна қайтадан шариатда талаб қилинган вохид умматга ва вохид жамоатга қайтмас экан, мана бу касалликларни мавжуд бўлиши хатмий ва четлаб ўтиб бўлмайдиган нарса ҳисобланади, мана бу турли – хил мазхабларни ва тафсирларни ҳеч қайси бири, уларга муҳолиф бўлган бошқа мазхабларни ва тафсирларни яхши ё ёмон эканини ташхис бериш учун "меъёр" ва "хужжат" бўла олмайди,

ва уларни хеч қайси бири танхо холда вохид умматни ва вохид улил амр шўросини ролини ўйнашга қодир эмас ва лойиқ хам бўла олмайди, чунки шўро ўзини вохид ижмоъси билан қозини ролини бажаради. Қозини жойгоҳига ўтиришга салоҳиятли, муносиб бўлган ёлғиз киши улил амр шўроси ва улил амр шўросидан вужудга келган уммат саналади, мана бу қози бир раъйни вохид ижмоъ сифатида хаммага ироя беради.

Мана бу ҳолатда, аниқ кўриниб турганидек, нубувват манхажига асосланган исломий ҳукумат ва уни вохид улил амр шўроси қулагач вужудга келган касалликлардан бири, шўрони вохид ижмоъсини ўрнига хилма-хил ижтиҳодларни ва турли-хил шахсий ва гуруҳий, мазҳабий таъвилотларни пайдо бўлиши, хамда бизлар асрлардан буён гувоҳ бўлиб турган ошкор тафарруқдан иборат.

Энди, мана бу ижтиҳодларни ва шахсий таъвилотларни офатларидан бири, дин номи остида ислом динида мавжуд бўлмаган янги нарсаларни пайдо бўлиши бўлиб, мана бу динда янги вужудга келган нарсалар ўтмишда бўлмаган ва ана ўша янги вужудга келган нарсаларга "бидъат" дейилади.

"Бидъат" яъни олдин мавжуд бўлмаган янги нарса, масалан аллоҳ таоло марҳамат қиладики:

بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ (بقره/۱۱۷)،

(У) еру осмонларни пайдо қилгувчидир. Бирор ишни хукм қилса унга фақатгина "бўл" дейди, холос.

Ёки аллох таоло росулуллох саллаллоху алайхи васалламга мархамат қиладики:

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ (احقاف/۹)،

(Эй Мухаммад) айтинг: "мен пайғамбарлардан янги – биринчиси эмасман (яъни мендан аввал ҳам аллохнинг пайғамбарлари ўтган-ку, нега сизлар менинг пайғамбарларлигимга хайрон бўлиб, инкор қилмоқдасизлар?!) яъни, мендан олдин ҳам китоб, мўъжизалар ва ўзларига хос шариятга эга бўлган кишилар бўлган.

"Бидъат" шаръий жихатдан қараганда аслий равиши динда бор бўлган диний масалалар бўйича янги равишни вужудга келтириш дегани ва янги вужудга келган мана бу нарса, аллохнинг шариятидаги қонунларда бу шаклда мавжуд эмас, балки мана бу янги вужудга келган нарса аллохни шариятидаги қонунда мавжуд бўлган аслга ўхшайди, ҳақиқатда эса асл жинсга ўхшайдиган ясама жинс ҳисобланади ва у аслий жинс бажарган ишни бажаришни ва уни ўрнини эгаллашни хоҳлайди. Мана бу бидъатни шаръий жихати, бу Хасан ибни Али розиаллоху

анхудан сўнг нубувват манхажига асосланган хилофатни ўрнига келган шохигарлик тузумига ўхшайди. Аллох таоло шўрога асосланган ҳукуматни расмий холда тан олган, аммо улар уни ўрнига шахсга ва зўравонликка асосланган ҳукуматни келтиришди. Бу нарса аллохнинг шариатидаги қонунларда мавжуд эмас ва аллохни^۷ шариатидаги қонунларга қарши, деб саналади.

Сиз бир тасаввур қилиб кўринг, бир корхонадаги бир чангютгични мушаххас бир маркада маълум ишни амалга ошириши учун ишлаб чиқарилади, энди хитойликлар ана ўша жинсни худди шу маркада ва шундай вазифани бажариши учун олдинги корхонага алоқаси бўлмаган холда ишлаб чиқаришади, у фақат аслий жинсга ўхшайди ва ўша вазифани бажариш учун ҳам ишлаб чиқарилган ва одамларни орасида ўша аслий жинсни ўрнини эгаллашни хохлайди.

Энди, шундай ишлар ҳам борки, масалан: аллохни шариатидаги қонунни корхонасида нубувват манхажига асосланган хилофатга ўхшаб, маълум мақсадга етиш учун вужудга келтирилган, бир киши келиб шохигарлик каби унга ўхшашидан худди ўша диний мақсадни қўлга киритиш учун фойдаланади, бўлиб ҳам уни аллохни шариатидаги қонунларга алоқаси ҳам бўлмайди. Динда

^۷ - ابن عباس رضی الله عنهما می گوید: ما أتى على الناس عام، إلا أحدثوا فيه بدعة، وأماتوا فيه سنة، حتى تحيا البدع وتموت السنن. مجمع الزوائد، ۱۸۸/۱، باب في البدع والأهواء. ورواه ابن وضّاح في كتاب البدع، ص ۳۹

собиқаси бўлмаган мана бу шаклда вужудга келган янги нарсага "бидъат" дейилади. Шохигарликни ва шахсий зўравонликни аллохнинг шариатидаги қонунда собиқаси бўлган эмас. Энди, агар бир киши мана бу янги вужудга келтирилган нарсани ушлаб олиб шу йўл бўйича ҳаракат қилаётган бўлса, унга ахли бидъат дейилади. Яъни мана шу ишни ахли, масалан ахли суннат ва ахли байт деганга ўхшаш.

Мана бундай ясама йўлларга эргашишлик ва бу ясама йўлларда қолиб кетишлик, албатта тафарруққа ва аслий жинсга зарба урилишига сабаб бўлади, хатто мана бу ясама жинслардан фойдаланувчиларга ҳам зарар етказиши, албатта мана бу ясама жинсларни ишлаб чиқарувчилар дунёвий манфаъатларни қўлга киритишлари мумкин; аммо ҳар қандай ҳолатда ҳам аслий жинсни қийматида уни ўрнига ясама жинсдан фойдаланган кишилар зарба ва зарар кўришади. Шу сабабли ҳам аллох таоло очиқ- ойдин марҳамат қиладики:

«وَ أَنْ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» (анعام/۱۵۳)،

Албатта, мана шу менинг тўғри йўлимдир. Бас, шу йўлга эргашинлар! (Бошқа) йўлларга (тобеъ бўлманг) эргашмангизки, улар сизларни унинг йўлидан узиб қўяр.

Шояд тақво қилсангиз, деб сизларни мана шу нарсаларга буюрди.

Очиқ-ойдин кўриниб турганидек, мана бундай бир неча дастага бўлинишлар ва тафарруқ вужудга келган пайтида, аслий жинсни ясамасидан ажратиб беришга бу жинсдан фойдаланувчиларга қараганда сонлари кам ва андак бўлган мутахассисларгина қодир бўлади холос, мана бу содиқ ва амалли мутахассислар агар Хасан ва Хусайнга, ана ўшанча сахобаларга ўхшаб изтирорий ҳолатда мана бу ясама жинсдан фойдаланишга мажбур бўлишмаганда эди, улар осонлик билан имоми Ханафий, Жаъфар Содиқ, Молик, Шофеъий, Ханбал ва бошқаларга ўхшаб ана бу ясама жинсдан узоқлашар эдилар; аммо умум фойдаланувчилар мана бундай ҳолатда саргардон бўлиб қоладилар ва мана бу икки жинсни ўртасидаги ўхшашликлар сабабли, уларни қайси бири асл ва қайси бири ясама эканини ажрата олишмайди.

Мана бу ерда росулуллох саллаллоху алайхи васаллам ўзларини хутбаларида мархамат қиладиларки:

«إِنَّ أَسَدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهُدَى هَدَى مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ»

"Энг рост сўз аллохнинг китоби ва энг яхши равиш Мухаммад саллаллоху алайхи васалламнинг равишидир, энг ёмон иш динда янгилик вужудга келтиришдир, динда

янги пайдо бўлган нарса, бидъатдир; хар қандай бидъат
^۸гумрохлик ва хар бир гумрохлик эса жаханнамдадир."

Ва уммул мўъминин Оиша розиаллоху анхо росулуллох
 саллаллоху алайхи васалламдан ривоят қиладилар, у
 киши мархамат қилганлар:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»

"Кимки бизларни мана бу ишимизда(ислом динида) унда
 мавжуд бўлмаган нарсани вужудга келтирса, у нарса
^۹мардуддир."

Энди мана бу қайтарилган нарсами ё бидъатми, буни
 фарқи йўқ:

-Ақидавий ва назарий жихатдан, масалан: қадария,
 жибрия, хавориж, мўътазила, муржиъа, хозирги
 ихвонуш шаётин (ихвонул муслиминни адашган, фосид
 шохаси) ва ё охирги икки аср мобайнидаги наждий
 уламолари, наждийлар мушриклар калимасидан нотўғри
 тушунчаларни вужудга келтиришган ёки ғайри шаръий
 янги истелохларни, усулларни, фурууъларни ясаб
 олишган ва.....

-Ёки мана бу қайтарилган бидъат ва нарсалар сўз ва
 жумлалардан иборат, масалан: агар ҳукумат
 демократик бўлса, у исломий ҳукуматдан яхшироқ

^۸ - صحيح مسلم
^۹ - متفق عليه

дейилса ёки бошқа кофирлар ё хатто мусулмонлар учун хам мушриклар калимасидан фойдаланилса.

-Ёки мана бу қайтарилган нарсалар амалий ҳолатда бўлса, масалан: нубувват манхажига асосланган хилофатни ўрнига шохигарлик тузумини келтиришлик, бу тузумни ўзи минглаб майда булғанишларнинг манбаъсига,булоғига айланади, ёки намозга қўшимча қўшиш ё намозни камайтириш ёки секуляр хизбларга қўшилиш ёки секуляризм ва исломни аралаштириб ташлаган ва янги маъжун ясаб олган адашган хизбларга кириш.

-Ёки мана бу қайтарилган бидъат ва нарсалар таркий (бир нарсани ёки ишни тарк қилиш) бўлиши мумкин, масалан: нубувват манхажига асосланган хилофатни тарк қилиб шохигарлик тузумига кўнгил қўйиш ёки "уч абзорни" ва мана бу "уч абзорни" канали орқали вужудга келган умматни тарк қилиб, тафарруқ ширкини кенгайтириш ёки жиходни, намозни,рўзани ва бошқа ибодатларни тарк қилиш.

Энди, кимки мана бу янги ақидавий нарсаларни ёки сўзларни ё амални ё тарк қилишни қилса, у ўзини учинчиси мавжуд бўлмаган икки гуруҳга қўшиб олибди: ёки у ислом доирасида бир фосиқ мусулмон сифатида қолади, уни амали гуноҳ ва маъсиятга боис бўлади,

унга муфассиқа бидъатиға дучор бўлган деймиз; ёки шахс мана бу янги нарсаларни қилиш билан ислом доирасидан чиқади ва муртад бўлади, бундайларга мукаффара ё муғаллиза бидъатиға дучор бўлибди деймиз.

Мана бу холатда, кимки мана бу янги вужудга келтирилган ва ислом динида собиқаси бўлмаган янги нарсалардан бирини қилса, ана ўша тўрт филтердан (1- жиноятни исбот қилиниши, 2- жиноятни аллох ва росули томонидан тасдиқланиши, 3- такфирни шартлари, 4- такфирни монеъликлари) уни ўтказилади, агар уни фосид деб ташхис берилса унга муртад деймиз, аммо агар шахс росулulloх саллalloху алайхи васалламни суннатларидан бирини ўрнига янги нарсани қўйиб олиб гунох қилган бўлса ва уни тўрт филтердан ўтказишни кераги бўлмаса ёки бу шахсни тўрт филтердан ўтказилса-ю, лекин у бу мархалаларни бирида тўхтаб қолса ва иртидо даражасига етиб бормаса, аммо у огохона ва ўзини ихтиёри билан ҳеч қандай мажбур бўлмаган холда, ўзини жиноятини давом эттирса, мана бу икки тоифага ва мана бу икки шахсга ва мана бу икки гуруҳга бидъат ахли деймиз.

Киши бир гунохни қилгач, шу гунох сабабли танбех бўлган бўлса ҳам, лекин яна шу гунохни такрорлаган

бўлиши мумкин ва бошқа бир кишини эса тўрт филтердан ўтказилгач, у бир мархалада тўхтаб қолган ва такфир қилинмасдан ё муртад бўлмасдан қолган бўладими; хар қандай ҳолатда ҳам, мана бу икки гуруҳдаги мусулмонларга ахли бидъат деймиз. Мана бу ахли бидъатни ахли фисқ ҳам дейишади, чунки улар огохона ва ўзларини ихтиёрларига кўра ва ҳеч қандай шаръий узрга эга бўлмаган ҳолда, баъзи ўринларда аслга ва аллох таоло пайғамбари орқали жўнатган нарсага қарши чиқишади.

Масалан фосиқ мусулмон шахс мушриклар ё секуляристларни сўйган нарсасини истемол қилмасликни ё уларни покиза қизлари ва аёлларини никохламасликни ё улардан жизъя олмасликни сабаби, уларнинг кофир бўлганликлари учун эмаслигини яхши билади, балки бунга қўшимча равишда бунини далили уларнинг мушрик ва секуляр бўлганликларидур; аммо мана бу фосиқ мусулмон шахс мушрик ва секуляристларни ҳукмини бошқа кофирларга ҳам умумийлаштириб юборади, бўлиб ҳам бунини асли қуръон ва суннатда ва аллохнинг шариаатидаги қонунларда мавжуд эмас, хатто улар бундан кўра баттарроқ таркиботларни - яъни исломга мунтасиб мушриклар каби – вужудга келтиришади, бундай таркиботларни

аллохни шариатидаги қонунларга ҳеч қандай нисбати йўқ.

Мушриклар ҳукмини сабаби ва кофирларни бир дастасига мушриклар калимасини айтишликни сабаби бошқа бир нарса, кофирларнинг бошқа бир дастасига мажус, собеий каби ахли китобни кофирлари дейишликни сабаби ҳам бошқа бир нарса, бундан ташқари ахли қиблага қараб мусулмон дейишлик ҳам алоҳида бошқа бир нарса; аммо бу шахс мана бу сабабларни эътиборга олмаган ҳолда, огохона ва ўзини ихтиёри билан ва ҳеч қандай шаръий узрсиз мушриклар ҳукмини ахли китобни кофирларига, шибхи ахли китобга ва хатто мусулмонларга нисбатан ҳам содир қилиб ташлайди ва шу равиш билан мана бу мусулмон ахли бидъат, фосиқ шахс "сабаб" бўйича аслга қаршилиқ қилган бўлади.

Ёки масалан у фақатгина уч абзорга кўра умматни, иззатни ташкил қилса бўлишини ва тафарруқдан ва у сабабли келиб чиққан азоблардан нажот топса бўлишини жуда ҳам яхши билади, аммо ўзини ихтиёри билан ва ҳеч қандай шаръий узрсиз уч абзорни ёнида туриб турли-хил абзорларга, ахзобларга ва жамоатларга кўнгиш қўяди ва тафарруқ йўлидан юради ва ададда шариат ижоза берган аслга қаршилиқ

қилади. Ёки у шахс ё мусулмон ё кофир бўлишини ва учинчи даста мавжуд эмаслигини жуда яхши билади, аммо исломга нисбатланган мушрик ёки бошқача ибора билан айтганда исломга нисбатланган кофир каби истелохларни вужудга келтириш билан аллох таоло таъйин қилган аниқ ададга қарши бўлган учинчи дастани вужудга келтиради; чун аллох таоло ўзини каломида хар мушрикни кофир деган, энди улар исломга нисбатланган мушрик деган пайтларида бу исломга нисбатланган кофир дегани бўлади. Ла хавла ва ла қуввата илла биллах, мана бу шахс янги дастани вужудга келтириш орқали адад бўйича, росулulloх саллalloху алайхи васаллам ва аллохни шарияти ва қуръон баён қилган аслга ва ададга қаршилик қилган бўлади.

Аввалгиси сабабда қаршилик қилган бўлса, иккинчиси ададда қаршилик қилди, ёки шахс хурсандчилик ва хафагарчилик хабарларини қабул қилиб оладиган макон фақат ва фақат уч абзорни рахбарияти ва исломий жамиятдаги мутахассислар шўроси ва исломий жамиятни улил амр шўроси эканини жуда яхши билади; аммо у бутун жахон кофирларини ва муртадларни ё мунофиқларни канали орқали миш-мишлар асосида хабарларни жамлайди, бу ишни мисоли шунга ўхшайдики, у каъба тавоф қилинадиган макон эканини

яхши билади, аммо ўзини ихтиёри билан фалон тошни ё дарахтни ё қабрни тавоф қилади ва макон борасида шариат таъйин қилган аслга қаршилиқ қилади.

Ёки у рамазон рўзасини вақти рамазон ойи эканини яхши билади, аммо ўзини ихтиёри билан ҳеч қандай шаръий узрсиз бошқа ойда рўза тутади.

Ёки у фалон мункарни ё бидъатни йўқотишни вақти исломий ҳукуматни ва керакли қудратни қўлга киритгандан сўнг келишини жуда яхши билади, аммо у шошилади ва замони келмасдан туриб уни йўқотишни қасд қилади ва шу равиш билан шариатда мавжуд бўлган аслга замон нуқтайи назари бўйича қарши чиқади.

Ёки у исломда закотни андозаси қанча эканини яхши билади, аммо ўзини ихтиёрига кўра ҳеч қандай шаръий узрсиз андозада шариатдаги аслга қаршилиқ қилади.

Ёки огохона ва ҳеч қандай шаръий узрсиз жинс бўйича шариатда мавжуд бўлган аслга қаршилиқ кўрсатади. Масалан у тўрт оёқли бир хайвонни қурбонлик қилиши керак бўлади, лекин у бир товуқни қурбонлик қилади.

Ёки у аллохни махлуқотларга ўхшатмаслиги кераклигини ва аллохга нисбатан маъшуқ сифатида сифатламаслик ёки махлуқотни аллохга хос бўлган

сифатлар билан сифатламаслик кераклигини ёки уч абзордан бирини рахбарига хос бўлган сифатлар ва белгилар, масалан самъ ва тоах кабилар билан бир хизбни ё кичик ташкилотни ёки катта ташкилотни рахбарини сифатламаслик кераклигини хам жуда яхши билиши мумкин, у мана бу ишларни қилмаслик кераклигини жуда хам яхши билади, аммо ўзини ихтиёри билан хеч қандай шаръий узрсиз "сифатлашда" аслга қарши чиқади.

Самъ ва тоах сифати кичик гурух томонидан каттароқ гурухга нисбатан кўрсатилади. Каттароқ гурух эса гурухларни шўросига нисбатан кўрсатади, энди самъ ва тоах пастдагиларга тегишли эмас. Турли-хил жамоатларни шўроси ва шўро мажлиси томонидан изтирорий бадал ҳукуматга нисбатан кўрсатилади, энди бу ерда изтирорий бадал ҳукумат мавжуд бўлгандан сўнг, у мужохидларнинг шўросига тегишли бўлмайди. Нубувват манхажига асосланган хилофат бор бўлган пайтда, мана бу самъ ва тоах изтирорий бадал ҳукуматга тегишли бўлмай қолади. Мана бу сифат уни ўзидан кўра юқорироқда турганга насиб бўлади. Аммо бу шахс самъ ва тоахни сифатини ўзидан пастроқдагиларга беради. Шу равиш билан сифатлаш бўйича аслга қаршилиқ қилади.

Мана бу ўринларни барчасида, ана бу ахли бидъат ва ана бу ахли фисқ мусулмон ҳисобланади, мусулмон, ҳа улар мусулмондурлар. Ана буларни исломий ҳуқуқлари риоя қилиниши керак, бу мусулмон шахс амалга оширган мана бу фисқ уни иймонини комил бўлишига йўл қўймайди ва уни иймонида нуқсонни вужудга келтиради, аммо уни диндан чиқариб юбормайди. Энг охирида агар у мунофиқлар ва секулярзадалар жумласидан ҳисобланадиган бўлса, улардан "эхтиёт" бўлишга тўғри келади. Мана бу ҳолатда ҳам, барибир улар мусулмонлар жумласидан ҳисобланади ва бу шахс бидъати муфассиқага дучор бўлган, деймиз ва бу шахсга фақат иймони ноқис бўлган фосиқ мусулмон дея оламиз.

Росулulloх саллаллоху алайҳи васаллам Валид ибни Уқбани бани Мусталиқни садақотларини жамлаш учун юборган пайтларида, бу шахс ана бу қабилага етиб бормасдан туриб ортга қайтади ва росулulloх саллаллоху алайҳи васалламга ёлғондан бани Мусталиқ закот бермоқчи эмаслиги ва хатто уларнинг диндан қайтган бўлиши ва улар росулulloх саллаллоху алайҳи васалламга қарши жангга тайёр эканликлари эхтимоли борлигини хабар беради, бу шахс огохона ва ўзини ихтиёрига кўра ва ҳеч қандай шаръий ё изтирорий узрга эга бўлмаган ҳолда, росулulloх саллаллоху алайҳи

васалламга тўғри сўзни ўрнига ёлғон гапни сўзлайди ва у рост сўзни ўрнига ёлғондан фойдаланганини жуда хам яхши билади. Аллох таоло бундай мусулмонлар хақида мархамат қиладики:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (حجرات/۶)،

Эй мўъминлар, агар сизларга бир фосиқ кимса бирон хабар келтирса, сизлар (хақиқий ахволни) билмаган холингизда бирон қавмга мусибат етказиб қўйиб, қилган ишларингизга афсус- надомат чекиб қолмасликларингиз учун (у фосиқ кимса олиб келган хабарни) аниқлаб- текшириб кўринглар!

Мана бу ўринларни барчасида очиқ-ойдин кўриниб турганидек, шахс огохона ва ўзини ихтиёри билан ва ҳеч қандай шаръий узрга эга бўлмаган холда, динда собиқаси бўлмаган янги ишончларга, ақидаларга ва рафторларга эргашган, бу шахс мана бу ишлари учун ҳеч қандай шаръий далилга ё қуръон ва саҳих суннатдаги аллохни шариатидаги қонунлардан олинган таъвилга ё изтирорий далилга ва узрга эга бўлмаган; балки бир ясама нарсани аслийни ўрнига қўйиб олган. Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам мархамат қиладиларки:

مَا أَحَدَتْ قَوْمٌ بِدْعَةً، إِلَّا رُفِعَ مِنْهَا مِنَ السُّنَّةِ، فَتَمَسُّكَ بِسُنَّةِ خَيْرٍ مِنْ إِحْدَاثِ بِدْعَةٍ.^{۱۰}

Бир қавм динда бидъатни вужудга келтирган пайтида, шуни андозасича суннат ўртадан кўтарилади, суннатни маҳкам ушлашлик ва пойбанд бўлишлик, бидъатни ижод қилишдан кўра яхшироқдур.

Энди ана бу худони бандасини олдида ҳам рост ва ҳам ёлғон сўз бор эди, ҳам аслий пулга ва ҳам ясама пулга эга бўлган эди, аммо ўзини ихтиёри билан ясамасини танлайди ва хатто одамларнинг жохиллиги сабабли аслий пулни ўрнига ясамасини ўтказишни хохлайди. Аниқ кўриниб турганидек бу шахс жиноятчи, у жиноятини миқдорига кўра жазоланиши керак.

Мана бундай жиноятлар шариатда қилинмаслиги ва бундай ёлғонлар ва ясама пуллар одамларга аслийсини ўрнига ўтказилмаслиги учун, аллох таоло ўзи бандаларига ироя берган аслий жинсни баробарида мана бундай ясама жинсларни ироя беришликни бир нав қонун ишлаб чиқариш ва ўзини шариатини баробарида шариатни вужудга келтириш деб билади ва таҳдидли равиш билан марҳамат қилади:

«أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا لَهُمْ مِنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنَ بِهِ اللَّهُ» (شورى/۲۱)،

^{۱۰} - فتح الباري شرح صحيح البخاري، الاعتصام بالكتاب والسنة، مسند الإمام أحمد، مسند الشاميين

Балким улар (макка мушриклари) учун (куфр ва ширк каби) аллох буюрмаган нарсаларни – "дин"ни, уларга шариат қилиб берган шериклари – бутлари бордир?!

Ва росулulloх саллalloху алайхи васаллам мархамат қиладилар:

«إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَ خَيْرَ الْهَدْيِ هَدْيِي مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِذَعَةٍ وَكُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.»^{۱۱}

"Энг рост сўз аллохнинг китоби ва энг яхши равиш Мухаммад саллalloху алайхи васалламнинг равишидир, энг ёмон иш динда янгилик вужудга келтиришдир, динда янги пайдо бўлган нарса, бидъатдир; хар қандай бидъат гумрохлик ва хар бир гумрохлик эса жаханнамдадир."

Яъни "барча" бидъатларни қилишлик, саргардонликка ва гунохга сабаб бўлади,

(كُلُّ بِذَعَةٍ ضَلَالَةٌ)

ва барча гумрохликларни натижаси хам жаханнат оловига боис бўлади. Яъни "барча" мана бу бидъатларни қилишлик, "куллу" калимаси келтирилгани сабабли, саргардонликка ва гунохга боис бўлади ва росулulloх

---

^{۱۱} - مسلم، أبو داود، النسائي، ابن ماجه، أحمد، الدارمي، صحيح مسلم، ج ۲، ص ۵۹۲، ح ۸۶۷؛ سنن كبرى نسائي، ج ۱، ص ۵۵۰، ح ۱۷۸۶؛ سنن ابن ماجه، ج ۱، ص ۴۹؛ مسند احمد بن حنبل، ج ۳۵، ص ۹؛ السنن الكبرى للبيهقي، ج ۱۰، ص ۱۱۴؛ سنن الدارمي، ج ۱۰، ص ۴۶۸؛ المعجم الكبير للطبراني، ج ۸، ص ۶۴؛ المستدرک على الصحيحين، ج ۱، ص ۱۷۴

саллаллоху алайхи васаллам уни умумий холда баён қилганлар ва бу ерда бир нарсани хосламаганлар ва "барча" бидъатлар гумрохликда, деб мархамат қилганлар,

(كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ)،

бўлиб ҳам саргардонлик ва гумрохлик хатарли гуноҳ бўлиб, инсонни жаханнам оловини воситасида азобланишига боис бўлади:

كُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам очиқ ва ошкор баён қилиб хукм содир қиладиларки, "барча" бидъатлар гумрохликка сабаб бўлади, улар номуносиб ва ғайри шаръийдур ва ахли бидъат охиратда жаханнам ахлидан бўлади; энди бидъати мукаффарани ё муғаллизани қилган кимсалар хамиша жаханнамда қолишади ва фосиқ мусулмонлар ҳам қилган жиноятини миқдориға кўра жазоланиши керак. Чунки росулulloх саллаллоху алайхи васаллам мархамат қиладиларки:

«مَا تَرَكَتُ شَيْئًا مِمَّا أَمَرَكَ اللهُ بِهِ، إِلَّا وَقَدْ أَمَرْتُكُمْ بِهِ، وَلَا تَرَكَتُ شَيْئًا مِمَّا نَهَاكَ اللهُ عَنْهُ، إِلَّا وَقَدْ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ».^{١٢}

^{١٢} - قال الألباني في السلسلة الصحيحة، أخرجه الشافعي كما في "بدائع المنن" برقم (٧) وابن خزيمة في "حديث علي بن حجر" (ج ٣، رقم ١٠٠)

Аллох таоло сизларни нимага буюрган бўлса, мен сизларни ҳам бу нарсаларга буюрдим ва аллох сизларни нимадан қайтарган бўлса, мен ҳам сизларни бу нарсалардан қайтардим; ва ла тарокту, аллох сизларни қайтарган нарсаларни бирортасини тарк қилмадим, хаммасини сизларга айтдим.

Энди, аллох таоло росули орқали мусулмонларни амр ва нахий қилган мана бу ўринларда, агар шахс огохона ва ўзини ихтиёри билан ва ҳеч қандай шаръий узрга эга бўлмаган ҳолда, янги нарсани аслини ўрнига қўйиб олган бўлса, бу фосиқ шахс ҳисобланади ва уни қилган иши ҳар қандай ҳолатда рад қилингандур:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»^{۱۳}

ҳар қандай кимса бизни динимизда бир нарсани ижод қилса, бу нарса ундан эмас, рад қилинган ва ундан қабул қилинмайди. Чунки у аллохни шариатидаги қонунга мувофиқ бўлмаган амални қилган ва бу рад қилинган:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»^{۱۴}

Ҳар қандай кимса қилган иш бизларни динимиз ва суннатимизга мувофиқ бўлмайдиган бўлса, рад қилингандур. Ўзини жинойткорона ишида давом этаётган

---

^{۱۳} - متفق عليه
^{۱۴} - مسلم

ва бу ишини яна қайтариб қилаётган ва бу ишларни режасини кетига тушган мана бундай фосиқ шахс, ана ўша жинояткорона ишини тарк қилмаса ва ўша қилаётган ишидан тавба қилмаса, мана бу ишида ҳам тавбаси қабул қилинмайди:

«إِنَّ اللَّهَ حَجَبَ التَّوْبَةِ عَنْ كُلِّ صَاحِبٍ بِذَعَةِ حَتَّى يَدَعَ بِذَعَتِهِ»^{۱۵}،

худованд ҳар қандай бир бидъатни қилаётган кимсанинг тавбасини қабул қилмайди, магарамки у ўзини бидъатдан узоқлаштира қабул қилади.

То қилаётган жиноятини тарк қилмагунича тавбасини қабул бўлмаслиги ҳам оддий бир нарса. Шахс ҳар куни фалончи мазхабга ё қибла ахлидан бўлмиш фалончи қавмга нисбатан нафрати сабабли, уларни ҳаммасини такфир қилади ва уларни муртад деб санайди, бўлиб ҳам у уларни тўрт филтердан ўтказмаганлигини ва уларни бундай ҳолатда такфир қилиб муртад дейилиши хато эканини жуда яхши билади, у аллоҳ таолони қуйидагича марҳамат қилганидан ҳам хабари бор:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۗ اَعْدِلُوا ۗ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۗ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ» (مائده/۸)،

^{۱۵} - طبرانی و ترمذی، الراوي: أنس بن مالك المحدث: الألباني - المصدر: صحيح الترغيب - الصفحة أو الرقم: ۵۴ / الألباني - المصدر: تخریج كتاب السنة - الصفحة أو الرقم: ۳۷ / الهيتمي المكي - المصدر: الزواجر - الصفحة أو الرقم: ۹۹/۱ / الراوي: أنس بن مالك المحدث: السفاريني الحنبلي - المصدر: لوائح الأنوار السنية - الصفحة أو الرقم: ۲۰۳/۱ / تاريخ أصبهان" (ص ۲۵۹) و الطبراني في "الأوسط" (رقم ۴۳۶۰) و أبو بكر الملحمي في "مجلسين من الأمالي" (ق ۱/۱۴۸ - ۲) والهروي في "ذم الكلام" (۶ / ۱۰۱ / ۱) و البيهقي في "شعب الإيمان" (۲ / ۳۸۰ / ۲) و يوسف بن عبد الهادي في "جمع الجيوش و الدساكر على ابن عساكر" (ق ۱/۳۳)

Эй мўъминлар, аллохнинг ўзи учун ҳақ йўлни тутгувчи, адолат билан шаҳодат – гувоҳлик бергувчи бўлингиз! Бирон қавмни ёмон кўринишгиз сизларни адолат қилмасликка тортмасин! Адолат қилингиз! Шу тақвога яқинроқдир. Аллохдан қўрқингиз! Албатта аллох қилаётган амалларингиздан хабардордир.

Хўп, энди мана бу шахс фалончи қавмни ва мазҳабни муртад дейиш бўйича саҳих шаръий йўлдан юрмаганлигини ва адолатдан узоқлашиб кетганини ва фақат кўнглидаги кинаси сабабли уларни муртад деганини яхши билади, аммо у бу жинойтини давом эттиради ёки у аллох таоло қуръонда кимларни мушрик деганлигини жуда яхши билади, аммо бу шахс ўзини ихтиёри билан ё наждий уламоларни ёки ижтиҳод қилган бошқа олимларни фикрига кўр- кўрона тақлид қилади, ана бу шахс бу ижтиҳодни хато эканини ва аллох таоло қуръонда кимларни мушрик деганлигини яхши билади, лекин ўзини ихтиёри билан ўзи нафратланган фалончи гуруҳ ё мазҳабни мушриклар жумласидан деб ҳисоблайди. Бўлиб ҳам аллох таоло уларни мушриклар жумласидан демаган ва мушрикларни ҳукмига шомил ҳам қилмаган. Ёки шахс маст қилувчи ичимликларни, зинони ва ўғрилиқни аллох ўзини каломида харом қилганлигини яхши билади, аммо у ўзини ихтиёрига кўра ва аллохни шариатидаги қонунга хилоф равишда гуноҳ ишни қилади

ва ана бу гуноҳини давом эттиради, агарчи уни устида ҳад ижро қилинган бўлса ҳам, барибир у бу ишини давом эттиради.

Мана бундай шахсларга ана бу ишларни ахли дейилади ва то вақтики улар ана бу ишларни ахли бўлар эканлар, бу жиноятлари сабабли қилган тавбалари қабул бўлмайди. Улар мусулмонларни ўринсиз такфир қилишдан қўлларини тортмас эканлар, бу борада қилган тавбалари қабул бўлмайди, улар маст қилувчи ичимликларни истемол қилишдан ўзларини тиймас эканлар, минг марта тавба қилдим десалар ҳам, бу борада уларни тавбалари қабул қилинмайди, биринчи бўлиб улар қилаётган жиноятларини тарк қилишлари лозим, ана бундан сўнг бу борада уларни қилган тавбаси қабул бўлади, модомики улар бу гуноҳларни давом эттирар эканлар бу ўринларда қилган тавбалари қабул қилинмайди.

Бундан ташқари росулulloх саллalloху алайхи васаллам мана бундай жиноятчилар ва хатто бу жиноятчилар бидъатларини, жиноятларини давом эттиришлари учун уларга паноҳ берадиган, ҳамда уларга ёрдам берадиган кимсалар борасида мархамат қиладиларки:

«مَنْ أَحْدَثَ فِيهَا أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ»،

Бидъатни йўлга қўйган ва бидъатчиларга панох берган кимсага аллохни ва фаришталарни ва барча инсонларни ^{۱۶}лаънати бўлсин.

Мана бундай ҳолатда, имоми Молик роҳимахуллохни сўзига кўра кимки исломда яхши бидъат бор, деб иддао қилса, албатта у Муҳаммад саллаллоху алайҳи васаллам ўзларини рисолатларига хиёнат қилибди, деб иддао қилган бўлади, у киши қуйидаги оятни истидлол қилиб ^{۱۷}мархамат қиладиларки:

«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا» (مائده/۳)،

Бугун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуқсон, тўқис қилиб бердим ва сизлар учун (фақат) исломни дин қилиб танладим. Имоми Молик сўзларида давом этиб айтадилар: демак, ўша замонда дин бўлмаган нарсаларни хаммаси бугунги кунда ҳам дин бўла олмайди."

۱۸

Бундан ташқари исломда исломни ғайри ислом билан қилинган таркибини қабул қилинмайди:

«أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ» (Зумр/۳)،

шу сабабли ҳам, ислом дини бир кишининг аллохни шариатидаги қонун билан ахли бидъатни орасида

^{۱۶} - بخارى و مسلم و ديگران آن را روايت کرده‌اند و حديث متواتر و عام است؛ فتح الباری، ج ۱۳، ص ۲۸۱

^{۱۷} - نَقَلَ ذَلِكَ الْعَلَامَةُ الشَّاطِبِيُّ فِي عِدَّةِ مَوَاضِعٍ مِنْ كِتَابِ الْإِعْتِصَامِ، ص ۱۶۷، ج ۱ و ۱۹۸، ج ۲

^{۱۸} - الاعتصام - للشاطبي، ج ۱، ص ۴۹؛ الأحكام في أصول الأحكام لابن حزم الأندلسي، ج ۶، ص ۷۹۱

ўртачилик қилишини қабул қилмайди ёки ўртача бўлишни, мўътадил бўлиш ё шунга ўхшаган бошқа нарсаларни, икки йўлни ўртасида ҳаракат қилишни ва ўртада бир йўлни вужудга келтиришни қабул қилмайди.

Шахс ё очиқ ва ойдин аллохни шариатидаги қонунлар билан бирга бўлиши керак ёки аҳли фисқ ва бидъат билан бирга бўлиши керак. Бизлар шариатда рост билан ёлғонни аралашмасига эга эмасмиз, ёки тараф рост бўлади ё ёлғон. Рост билан ёлғонни ва ҳақ билан ботилни ўртасида ҳаракат қилишлик айни нифоқни ўзи ҳисобланади. Шунинг учун ҳам, имоми Авзойй роҳимахуллоҳга бир киши аҳли суннат билан аҳли бидъатни ўртасида ўртачилик қилмоқчи бўлаётгани ҳақида хабар беришган пайтида, у киши айтган эдилар: "ундан эҳтиёт бўлинглар". Мана бу эҳтиёт бўлишлик ички душманларга ёки ана ўша мунофиқ ва секулярзадаларга тегишли эканини ҳаммамиз яхши биламиз, аллоҳ таоло улар ҳақида марҳамат қиладики:

«هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرُوهُمْ فَإِنَّمَا أَنَا اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ» (منافقون/۴)،

Улар душмандурлар. Бас, улардан эҳтиёт бўлинг! Уларни аллоҳ лаънатлагай! Қандай адашмоқдалар-а!

Бу дин комил бўлган ва унга бир нарсани қўшишни кераги йўқ, у то қиёмат кунигача башариятни ҳаммаси учун

етарли ва муносибдур, чунки хотамул анбиё бўлмиш пайғамбар хам то қиёмат кунигача хамма одамлар учун юборилган ва у кишининг мана бу қонунлари хам қиёмат кунигача хамма учун муносиб ва комил қилинган, уни бошқа қонунга ё бошқа программага эҳтиёжи йўқ, агар бири киши "огохона ва ҳеч қандай шаръий узрсиз" бидъатни йўлига қадам қўйса, ҳақиқатда у шу ўринда бидъатни аллоҳ ва росулulloҳ саллalloҳу алайҳи васалламни ўрнига ўзига пешво қилиб олган бўлади ва у аллоҳни шариаатидаги қонунларни, аллоҳ ва росулини дастурини бир четга суриб қўйган, хамда янги бидъат қонунини ва дастурини уни ўрнига қўйиб олган, мана бундай жиноятни аллоҳ таоло ҳаргиз кечирмайди ва шахсни қилган жиноятига яраша жазолайди.

Аммо "мавжуд вазиятда" мусулмонларнинг кундалик, биринчи даражали эҳтиёжларига муносиб холда, албатта басират билан даъват қилишдан ва мусулмонларга росулulloҳ саллalloҳу алайҳи васалламни равишларига кўра яхшилик қилишдан ташқари, фосиқ ва иймони ноқис мусулмонларнинг иймонини андозаси, даражаси билан ўзимизни машғул қилишлик ва аҳли бидъатнинг хатоларини пайдо қилиш, хамда уларнинг жаханнам аҳли эканини ва уларни жаханнам оловида қанчалик чуқурроқ ботиб кетишларини исбот қилиш учун ҳаракат қилишлик, бу кўпроқ

«أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلىٰ بَصِيرَةٍ»

ни ва мусулмонларнинг бугунги кундаги мавжуд вазиятини, эҳтиёжларини, ишларининг даражасини тушуниб етган кишиларни эмас, балки бемор ва тафрақа солувчи кимсаларни ,душманни, уламоийи суъ варрувайбизани ишидур.

Мана бу ахли бидъат, хар қандай холатда хам мусулмон жомеъани жумласидан хисобланади ва бизларни уларга нисбатан вазифаларимиз бор, бу нарсаларни бизларнинг жуда кўп биродарларимиз ва опа-сингилларимиз унутиб қўйишган. Барча бидъатларни, амалий ва рафторий фасодларни нобуд қилиш учун хозирги пайтдаги бизларнинг энг катта вазифамиз, улил амр шўросини йўлига кўра вохид умматни ва вохид жамоатни ташкил қилишга харакат қилишдан иборат, чунки фақат ва фақат уни воситасида "уч абзор" вужудга келади.

Бу бизларнинг асосий вазифамиз, бу бизларнинг асосий ва биринчи даражали вазифамиз хисобланади, агар бу вазифани амалга оширилса, бошқа минглаб булғанишлар нобуд бўлиб кетади, худди шунга ўхшаб нубувват манхажига асосланган исломий хилофатни қўлдан бой берилгандан сўнг, мусулмонларга минглаб булғанишлар, фасодлар келиб қўшилди, энди исломий изтирорий бадал ҳукуматни хам қўлдан бой берилгандан сўнг эса,

диёрларда ана бу булғанишлар янада кўпайди, исломий шўронинг вохид мажлиси хам қўлдан кетгач эса, ана ўша булғанишлар янада кўпайиб кетди.

Мана бу булғанишларни йўқотиш учун хозирги пайтдаги асосий ва биринчи даражали вазифамиз, "уч абзордан" бирини ташкил қилишдан иборат. Ўзининг вохид ижмоъси билан қозилик ролини бажарадиган вохид умматни ва вохид улил амр шўросини ташкил қилиш керак , уни хукми энг охирги хукм саналади, уни ижмоъси энг охирги хукмдир ва у ўзини ана ўша вохид ижмоъси билан вохид жамоатни вужудга келтиради ва хозирги кунда биз кўриб турган тарқоқ умматлар ва тарқоқ жамоатлар хам ўртадан йўқотилади.

Хозирги пайтдаги бизларнинг асосий вазифамиз ўзимизни иймони ноқис, фосиқ мусулмонларнинг иймонини андозаси қанча экани ё уларни даражаси қанча бўлгани ёки мана бу шахс дўзахийми ва агар у дўзахга тушса оловда қанча қолиши билан машғул қилиш эмас, балки юқорида айтиб ўтилган ишдур. Ана бу ишлар бир биродарни эмас, балки бир дўстни хам иши бўла олмайди.

Шаръий жихатдан "бидъат" деб хукм қилинмайдиган ўринлар:

Шундай ўринлар ҳам борки, улар устида фақат луғавий жихатдан бидъат сўзидан фойдаланса бўлади холос, ёки бўлмасам баъзи ўринларда шаръий манбаъларга қарши бўлгани сабабли, уларга аслан бидъат деб ҳам бўлмайди, хар икки ўринни ҳам шаръий жихатдан бидъатни хукмига шомил қилиб бўлмайди.

Шаръий манбаъларга қаршилиги сабабли унга бидъат деб бўлмайдиган ва унга эргашганларни ҳам ахли бидъат деб номлашни имкони бўлмаган ўрин, ижтиходдур. Ижтиход яъни ижтиход қилишга рухсат берилган аслий манбаълардан ахкомларни ва шаръий қонунларни чиқаришга ҳаракат қилиш демакдир. Мана бу ҳаракатни амалга оширган ва бу ахкомларни аслий манбаълардан чиқарган ва фахмлаган кишига мужтахид дейилади.

Энди, мана бу ижтиход хар қандай киши бажаришга қодир бўлган майда масалалар бўйича бўлиши мумкин ёки бу борада мутахассисликка эҳтиёж бўлиши ҳам мумкин, мана бундай ҳолатда эса бу соҳада мутахассисликка эга бўлган киши бу ишга қўл уриши керак. Масалан агар кечаси биёбонда қолиб кетган бўлсангиз ва қибла қайси томондан эканини ташхис беришга қодир бўлмасангиз, ўзингиз ижтиход қилиб намозингизни ўқиб олсангиз ҳам бўлади, энди агар сиз тўғри ижтиход қилган бўлсангиз

иккита савобга эга бўласиз ва намозингиз ҳам дуруст бўлади; аммо агар нотўғри ижтиход қилган бўлсангиз, бу ҳолатда ҳам бир савобга эга бўласиз ва намозингиз дуруст ҳисобланади. Бу шахсий ишлардаги ижтиход, энди шундай ишлар ҳам борки умум жамиятга тегишли бўлади ва шахс бу борада мутахассисликка эга бўлиши керак, ҳукуматни бошқариш, қуролли жанг қилиш, қозилик, меъросни тақсим қилиш каби.

Бу ерда ишора қилиниши лозим бўлган нуқта шуки, шахс комил илмларга эга бўлиши ва умум шарият бўйича фатво беришга қодир бўлиши мумкин; росулulloх саллalloху алайхи васаллам каби, аммо шуни ёнида бошқа бир шахс баъзи аҳкомлар бўйича ижтиход мақомига етган бўлиши ва у бошқа аҳкомларда бундай даражага етмаган бўлиши ҳам мумкин; масалан Холид ибни Валид жиходий ишларда ижтиход қилиш қудратига эга бўлган, аммо бошқа масалаларда бундай бўлмаган. Бу ерда шахсий одоблар, таҳоратни ботил қилувчи нарсалар ё бошқалар бўйича мутахассисликка эга бўлмасликни, ана бу мутахассисликка бутунлай алоқаси йўқ; чунки шахс ана бу мутахассислик бўйича бу оятларга ва ҳадисларга мурожаъат қилмайди ва ана бу мутахассисликда уларга унчалик эҳтиёжи ҳам йўқ; шунинг учун ҳам ана бу оятларни ва ривоятларни танимаслик

ёки улардаги нуқсон, у шахсдаги мутахассислик учун айб хисобланмайди.

Росулуллох саллаллоху алайхи васалламни асрларида ҳам хар бир шахс бир нарса бўйича мутахассис ва мужтахид бўлганини яхши биламиз; масалан Али ибни Аби Толиб розиаллоху анху қозилик ишлари бўйича мутахассис бўлган, Муоз розиаллоху анху харом ва халол ишлари бўйича мутахассис бўлса, Абдуррохман ибни Авф ҳам мутахассис ва ҳам ахли раъй бўлган, хулафойи рошидин асрида бошқалар ҳам шу шаклда бўлишган ва мана бу мутахассисларни сони чегараланган бўлган. Аллох таоло мархамат қилади:

«أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ»؛

Яъни сизлардан бўлган улил амр эгалари, ҳамма мужтахид ва мутахассис бўлган эмас; балки шўрода қатнашган кишилар мутахассисликка эга бўлишган, лекин уларни хаммаси биргаликда "ижмоъ" номли вохид ягона махсулни ташкил қилишган, охирги комил махсул хаммани ижтиходидан келиб чиққан нарса хисобланган. Бу ерда кўриниб турганидек ижтиход қилиш мақоми ажралмас нарса эмас, балки шахс баъзи бир ишларда мужтахид бўлиши мумкин ва бошқа бир ишларда эса йўқ; шу сабабли ҳам илминг бўлмаган ва сен фиқҳига эга

бўлмаган нарсаларда хеч нарса гапирма, деган жумла кенг тарқалган.

Лекин бу ердаги муҳим нуқта шуки, ҳукуматни бошқариш ва мусулмонларнинг дунёвий ҳаётларини идора қилишга тегишли бўлган масалалар бўйича дин тасдиқлаган ягона маржаъ, воҳид умматни вужудга келтирадиган улил амр шўросининг мутахассислари ҳисобланади ва мана бу воҳид уммат ўзини воҳид ижмоъси билан ҳаммага воҳид раъйни ироя беради.

Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мана бундай умматнинг харғиз сарғардон ва гумрох бўлмаслиги бўйича замонатни аллох таолодан олганлар:

«سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يَجْمَعَ أُمَّتِي عَلَى ضَلَالَةٍ فَأَعْطَانِيهَا»^{۱۹}

ёки мархамат қилганларки:

«إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَدْ أَجَارَ لِي عَلَى أُمَّتِي مِنْ ثَلَاثٍ لَا يَجُوعُوا وَلَا يَجْتَمِعُوا عَلَى ضَلَالَةٍ»
و...^{۲۰}

аммо агар шахс изтирорий ва зарурат холатига тушиб қолса ва умматни чиқарган раъйига эга бўлмайдиган жойда бўлса ва шахсий ё гуруҳий холда ижтиход қилишга мажбур бўлса ва натижада хато қиладиган бўлса ҳам, барибир ана бу хато ижтиходи сабабли, агарчи бу хато ижтиход мусулмонларни ўлими билан тугаган тақдирда

^{۱۹} - في مسند الإمام أحمد (۲۷۲۲۴) عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغَفَارِيِّ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
^{۲۰} - رواه أحمد في المسند، ۲/۹۷؛ وابن حبان، ۱/۴۳۹ رقم ۵۷۸ و مسلم ۱۴۷۸/۳ رقم ۱۸۵۱ و بيهقي و...

хам, росулulloх саллаллоху алайхи васаллам бу борада мархамат қиладилар: дунёни нобуд бўлиб кетиши аллохни наздида бир мўъминнинг ноҳақ ўлдирилишидан кўра осонроқ хисобланади:

«لَزَوَالُ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللَّهِ مِنْ قَتْلِ مُؤْمِنٍ بِغَيْرِ حَقٍّ».^{۲۱}

Энди, агар хато ижтиҳод таъсирида мана бундай буюк жиноят (мўъминни ўлдириш) содир қилинган бўлса хам, барибир бу шахс айбдор хисобланмайди, фақат унга эслатма берилади:

«أَلَا سَأَلُوا إِذْ لَمْ يَعْلَمُوا؟ فَإِنَّمَا شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالُ»^{۲۲}

билмаган пайтингизда нима учун сўрамадингиз? Чунки нодонликни давоси сўрашлиқдур.

Ёки бўлмасам Қуддома розиаллоху анхуга ўхшаган бир сахоба тахлил ё тахрим ҳаддидаги жиноятни содир қилган пайтида, нубувват манҳажига асосланган исломий ҳукуматни қўл остидаги воҳид умматни воҳид ижмоъси билан шаръий тўрт филтердан ўтказилгандан сўнг (1- жиноятни исбот қилиш, 2- жиноятни аллохни шариатидаги қонунлар томонидан тасдиқланиши, 3- такфирни шартлари, 4- такфирни монёъликлари) у киши узрга эга деб ташхис берилади ва у кишини такфир бўлмаслиги борасида ҳукм содир қилинади. Мана бу иш энг

^{۲۱} - سنن الترمذي وفي صحيح الترغيب، سنن النسائي وسنن ابن ماجه وسنن البيهقي، الحديث صححه الألباني في صحيح الجامع ۹۲۰۸

^{۲۲} - ابوداود (ش ۳۳۶)، البيهقي، السنن الكبرى (ش ۱۱۱۵ و ۱۱۱۷)، دارقطنی، ج ۱، ص ۱۸۹

осон ва уч абзорни йўлига кўра ташкил қилинган шўро ва умматни воситасида бажариладиган танҳо иш ҳисобланади.

Энди, агар мана бу мутахассисларни жамлай оладиган ва ўзини воҳид ижмоъси билан воҳид раъйни ироя берадиган ана бу уммат мавжуд бўлмаса, бу ҳолатда шўрони воҳид ижтиҳодини ўрнига тарқоқ ижтиҳодлар вужудга келади; бу ҳолатда хато ва сарғардонликни эҳтимоли бор. Фалон мужтахидни берган раъйи, баъзи оятлар ва ҳадисларга муҳолиф бўлмаслигига замонат берилмайди. Аммо шаръий манбаълардан ижтиҳод қилган шахс, намоз ўқиган кишига ўхшаб хато қилган тақдирда ҳам, ёки бир гуруҳ ва жамоат ижтиҳод қилган бўлса ҳам ва росулуллоҳ саллаллоҳу алайҳи васалламни асхоблари каби бир мусулмонни ўлимига сабаб бўлса ҳам, барибир уни қилган ана ўшанча ҳаракати сабабли бир ажр бор, шаръий манбаълар бўйича қилган хато ижтиҳоди боис қасос ё жарима қилинмайди.

Якка ҳолдаги ижтиҳодларни қилишлик ва мазҳабларни, хилма-хил ва гоҳида қуръон, суннатга қарши бўлган тафсирларни ва таъвилотларни пайдо бўлиши, улил амр шўросини ва воҳид умматни ва уни воҳид ижмоъсини йўқлиги сабаблидур. Мана бундай ҳолатда, масалан имоми Абу Ханифа роҳимахуллоҳ таҳоратни ботил бўлиши ё аёлларга тегишлик

борасидаги хукмни содир қилган пайтларида, имоми Шофеъий бунга қарама- қарши фатво берадилар;
 росулulloх саллalloху алайхи васалламни хадислари эса бошқа нарсани баён қилади ва имоми Ханифа рохимахуллохни назарини тасдиқлайди, имоми Шофеъийни каломи айтилган хадисга қарши бўлганлиги учун у кишига ахли бидъат деб лақаб қўйса бўладими?
 Бир тасаввур қилиб кўринглар, рафъул ядайн хақида 254 та хадис мавжуд, аммо ханафийлар бу суннатдан бош тортишади. Уларни ахли бидъат ва жаханнам ахли деб номлаб бўладими? Агар хойрул қурунда яъни сахоба ва тобеъинларни асрига яқин даврда яшаган Ханафий, Шофеъий ва Моликий каби буюк имомлар учун узр келтиришни иложи бўлса, мусибатга учраган мазлум^{۲۳} мусулмонлар учун узр келтириб бўлмайдими?

Мана бу мусулмонлар ахли бидъат хам эмас ва хам фосиқ эмас. Улар нубувват манхажига асосланган исломий ҳукуматни йўқлигини ва исломий мутахассис донишмандлардан ташкил топган улил амр шўросини, вохид умматни ,вохид ижмоъни йўқлиги сабаб қурбон бўлганлар хисобланади. Мана бу шўрони йўқлиги сабабли қуръондан,хадислардан, сийратдан ва ўтган буюк

^{۲۳} در صورت غيبت یا عدم وجود شورای اولی الامر و امت واحد و اجماع واحد آن است که گفتیم فقط از طریق همان سه ابزار به وجود می آید

имомларни раъйлари бўйича турли-хил хато таъвилотларга гирифтор бўлишган.

Улар фосиқ ҳам эмаслар, чунки масалан фосиқ шахс покиза аёллар ва эркакларга тухмат қилишлик харом эканини "огохона" жуда яхши билади, аммо мажбурланмаган холда ўзини ихтиёри билан қайта-қайта бу жиноятга қўл уради; ёки у мусулмонларга нисбатан ва хатто яхудий, насроний, мажусий ва собеий кофирларига нисбатан мушрик калимасидан фойдаланишлик ғайри қуръоний ва ғайри шаръий эканини ҳам жуда яхши билади, аммо у ўзини ихтиёри билан ҳеч қандай шаръий узрсиз ҳаммага мушриклар лафзи билан хитоб қилади, мана бу одам фосиқ, унга қараб ахли бидъат деса бўлади; аммо қўлидан келганча ҳаракат қилиб хато натижани қўлга киритган мужтахид кишининг ҳукми юқоридаги одамдан фарқ қилади, бу мужтахид шаръий манбаъларга қарши бўлганлиги сабабли унга нисбатан фосиқ ва ахли бидъат^{۲۴} деб бўлмайди.

Агар бизлар бир воҳид шўрога ва ҳамма қабул қиладиган қози сифатидаги "уч абзорни" каналига кўра ташкил қилинган воҳид умматга эга бўлмас эканмиз ва шахс Қуддома розиаллоху анхуни ҳаддидаги жиноятларни содир қилган бўлса, аммо такфирни шартларида узрга эга

^{۲۴} - وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْسِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ* إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَسْلَمُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ (نور/۴-۵)

бўлганлиги ёки такфирни монёъликлари сабабли ва вохид улил амр шўросини , ҳамда вохид ижмоъни – салохиятга эга танхо қози сифатида - йўқлиги учун бу кишини оқлашга ҳам ва такфир қилишга ҳам қодир бўлмасак, бу шахс – танхо салохиятга эга бўлган қози сифатидаги- мана бу шўрони йўқлиги боис жиноятини давом эттирса, ана бу шахс бизларни назаримиз ва ижтиходимиз бўйича жиноятчи ва ахли бидъат шахс хисобланади. Энди, мана бу киши ўзини ва гуруҳини, тўдасини, мазхабини назари бўйича ўзини ахли бидъат деб билмаслиги мумкин ва хатто уларни ақидасига қарши ақидага эга бўлган ёки уларни ишларига қарама- қарши бўлган ишларни қиладиган бизларни ҳам, ахли бидъат дейишлари ҳам мумкин.

Бу ерда бизларни ўртамизда ҳукм чиқариш учун вохид шўро ва бу шўрони вохид ижмоъси бўлган салохиятга эга қози бўлмагандан ва бизларни ҳаммамизни устимизда хужжатни қоим қилмагандан сўнг, бизларни ҳар биримиз ўзимизни ҳақ деб ва мухолиф томонни эса жиноятчи, ахли бидъат деб санаймиз.

Мана бундай ўринларда бизлар фалончи гуруҳни ахли бидъат деймиз. Яъни фалончи гуруҳ шундай бир ишни қилганки, бизларни назаримиз ва ижтиходимиз бўйича бу сўз ё амал куфр хисобланади, аммо уларни ўзларини

назари ва таъвили бўйича эса ижтиходдур; шу сабабли хам биз уларни такфир қила олмаймиз ва уларни ислом доирасидан чиқариб хам юборишга қодир бўлмаймиз, балки фақат уларга ахли бидъат дея оламиз холос.

Энди, мана бу ахли бидъат қачонгача шу ишларида давом эта олишади? "Уч абзорни" йўлига асосланган воҳид улил амр шўро қози сифатида келиб ўзининг охирги хукмини содир қилмагунча ва хаммага иқомайи хужжат қилмагунгача давом этади, у ўзини ташхиси ва ўзини қазовати билан мана бу ихтилофларга ва бизлар бидъат деб хисоблаётган нарсаларга хотима беради. Бу ерда қозини жойгоҳида ва қазоват қилишда ва охирги хукмни содир қилиш ўрнини фақат шўро эгаллай олади; ва фақат қози хамма шахсларга, гурухларга, ахзобларга ва мазхабларга хужжатни қоим қилишга қодир ва у ўзини воҳид ижмоъси билан охирги хукмни содир қилади, бу ерда ҳеч қандай шахс ё гурух ё мазхаб ё тафсир ё хизбни "меъёр" бўлишликка салоҳияти йўқ, улар ўзларининг хос раъйлари билан бошқа мазхабий гурухларни ва тафсирларни, хилма-хил жамоатларни устида хужжатни қоим қилишга қодир эмас; мана бу салоҳиятни "уч абзор"дан бирига кўра вужудга келган ва улил амр шўросини йўлидаги умматга топшириш керак.

Мана бу хато ижтиходларни ёнида бошқа бир ишлар ҳам бор бўлиб, фақат луғат жихатидан уларга нисбатан бидъат сўзидан фойдаланса бўлади, аммо улар

«كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»

га ва шаръий бидъатни ҳукмига шомил бўлишмайди.

Очиқ- ойдин кўриниб турганидек, бидъат калимаси куфр, фисқ, иймон калималари каби турли-хил ўринларда фойдаланилади, масалан куфр ва кофирга ўхшаб хилма-хил луғавий ва хатто мафхумий маънога эга бўлиши мумкин, шариятдаги манзур нима эканини фахмлаб олиш керак?

Бизлар тоғутга куфр келтиришга эгамиз ва кофирларнинг исломга қарши бўлган ишончларига, ақидаларига, амалларига куфр келтирамиз ва мана бу яхшидур,

«فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انْفِصَامَ

لَهَا» (Бقره/۲۵۶)؛

бизларнинг тоғутга келтирган мана бу куфримиз, ислом динининг асосий ва кириш қисмини, ҳамда барча пайғамбарларнинг рисолатини ташкил қилади

«وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ» (نحل/۳۶)؛

Аммо буни қарама- қаршисида кофирлар ҳам бизларнинг исломий ақидамизга ва ишончларимизга кофирдурлар, аллохни шариатидаги қонунларга нисбатан кофир бўлишлик ва аллохни шариатидаги қонунларга ва аллохни шариатидаги дастурларга куфр келтиришлик ва кофирларнинг куфри ёмон иш ҳисобланади.

Яъни кофирлар аллохни шариатидаги қонунларга нисбатан қилаётган куфрлари ёмон иш:

«إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصَلِّيهِمْ نَارًا كَلَّمًا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بِدَلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا (نساء/۵۶)؛ «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصَلِّيهِمْ نَارًا»

Бизнинг оятларимизни инкор қилган кимсаларни албатта дўзахга киритажакмиз. Қачонки терилари куйиб битиши билан алмаштирамиз. Албатта, аллох қудрат ва хикмат эгаси бўлган зотдир.

كَلَّمًا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بِدَلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ

уларнинг куйган терисини ўрнига янги тери алмаштирилган пайтда улар азобни мазасини тотишади; аллох таоло шубхасиз бу ишларга қодирдур, у зот ҳакимдур, нима қилаётганини жуда яхши билади.

Энди ана бу куфр келтириш ва кофир бўлиш каби, бидъат ва янги ишларни вужудга келтириш ҳам аллох таоло

яратган хилқатда бўлиши ҳам мумкин ва инсонлар вужудга келтирган моддий ва технологик бошқа янги нарсаларни вужудга келтириш бўйича ҳам бўлиши мумкин, ёки олдиндан мавжуд бўлган қонунларни, суннатларни, ишларни қайтадан тиклашга ўхшаган бўлиши мумкин, ҳозирги даврда эса одамлар мана бу қонунни қайта тирилтирган кимса, уни янги вужудга келтирган деб ўйлашади, мана бу аллохни шариатидаги қонунни баробарида янги нарсани вужудга келтириш хисобланади.

Мана бу ҳолатда, бидъатни умумий ҳолатда икки суратга кўра – ҳам "луғавий" жихатдан ва ҳам "шаръий" жихатдан – текшириб чиқса бўлади, луғавий жихатдан

«كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»

даги шаръий истелоҳдан бошқа тушунчани истинбот қилинади, масалан:

-Бир суннатни қайтадан ва янгидан тирилтириш ёки аллохни шариат қонунларида унутилган ҳукмни тирилтиришдур. Араб маданиятида шахс бир қонун ва дастурни вужудга келтирмаган бўлса ҳам, уни қайтадан тирилтирган бўлса, бу шахс бир асос солувчи хисобланади. Таровех намозини бир имом яъни Умар ибни Хаттоб розиаллоху анху томонидан янгидан

тирилтирилиши каби. Мана бу янги бир ишни вужудга келтириш бўлган эмас, балки росулulloх саллalloху алайхи васалламни суннатларини тирилтирилган холос; аммо кўриб турганимиздек унга нисбатан бидъат калимасидан фойдаланилган ва Умар ибни Хаттоб^{۲۵} розиаллоху анху айтадики:

«نِعْمَ الْبِدْعَةُ هَذِهِ»،

^{۲۶}мана бу яхши бидъатдур.

Шу ерда имоми Шофеъий рохимахуллох Умар ибни Хаттоб розиаллоху анхунинг ана бу сўзларини назарда тутган холда ва бидъатни луғавий ва шаръий жихатдан чуқур тушунган холда айтадики:

«الْبِدْعَةُ بِدْعَتَانِ، مَحْمُودَةٌ وَ مَذْمُومَةٌ، فَمَا وَافَقَ السُّنَّةَ فَهُوَ مَحْمُودٌ وَ مَا خَالَفَهَا فَهُوَ مَذْمُومٌ»،

бидъат икки навдур: яхши бидъат ва ёмон бидъат. Агар хар қандай бидъат суннатга мувофиқ бўладиган бўлса, у яхши бидъатдур ва хар қандай бидъат агар суннатга^{۲۷} мухолиф бўладиган бўлса, ёмон бидъатдур.

^{۲۵} امام مالك رحمه الله در «الموطأ» فصل «شروع قیام شب های رمضان» و امام بخاری در صحیحش، فصل «صلاه التراويح» از عبدالرحمن بن عبدالقاری روایت کرده اند که گفته است: «در یکی از شب های رمضان با عمر بن خطاب به مسجد رفتم، مردم به صورت پراکنده نماز می خواندند، عمر گفت: به نظر من بهتر است همه به یک امام اقتدا کنند (چون در یک مسجد چند جماعت با هم نماز خواندن نوعی بی نظمی و مزاحمت ایجاد می کند اما یک جماعت و یک امام همانی است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در آن چند شب انجام داده بود) سپس با برگزیدن ابی بن کعب به عنوان امامشان نظرش را عملی کرد. شب دیگر با او به مسجد رفتم این بار مردم با هم نماز می خواندند عمر که این صحنه را دید گفت: چه بدعت نیکویی! البته کسانی که الان می خوانند تا آخرهای شب برای تهجد برخیزند بهترند از کسانی که هم اکنون نماز می خوانند.»

^{۲۶} - صحیح بخاری، ج ۳، ص ۴۵، ح ۲۰۱۰

^{۲۷} - فتح الباری، ج ۱۳، ص ۲۵۳، أخرجه أبو نعیم بمعناه من طریق إبراهيم بن الجنید عن الشافعی

Бошқа бир жойда мархамат қиладиларки: янги ижод қилинадиган нарсалар икки дастага тақсим бўлади: биринчи даста қуръонга ва пайғамбарни суннатига ва сахобаларни ва ижмоъни сўзига қарши бўлади ва бу бидъат гумрохликдур, иккинчи даста яхши ишлардан ижод бўлади ва у қуръонга, суннатга, ижмоъга қарши эмас ^{۲۸} ва бу янги ижод бўлган бидъат ёмон хисобланмайди.

Ибни Ражаб Ханбалий роҳимахуллох ҳам бу борада айтадики: " бу ерда имоми Шофеъий роҳимахуллохни манзури шуки, аслида мазмум бидъат шариятда ҳеч қандай аслага эга бўлмаган бидъатдур. Шарият истелохи ҳам мана шу бидъатга айтилади, аммо яхши бидъат суннатга мувофиқ бўлгандур; яъни суннатда унга қайтадиган асли мавжуд бўлиши керак; бу унинг суннатга мувофиқ бўлгани сабабли, мана бу шаръий бидъат эмас, балки луғавий бидъат хисобланади." ^{۲۹}

Очиқ кўриниб турганидек имоми Шофеъий роҳимахуллохни манзури Умар ибни Хаттобни манзури билан бир хил, яъни у шаръий эмас луғавий бидъатдур. Чунки шаръий бидъатларни " барчаси" гумрохликдур,

كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ؛

^{۲۸} - همان؛ ما أخرجه البيهقي في مناقبه عن الشافعي
^{۲۹} - جمع العلوم والحكم، ص ۲۵۳

чунки шаръий жихатдан бидъат, аллохни шариатидаги ё шаръий манбаълардаги қонунлардан бирини янги нарса билан огохона алмаштиришдан иборат, у аллохни шариатига мухолиф бўлиб қасддан ва ҳеч қандай шаръий узрсиз амалга оширилади.

-Бидъат калимасидан

«كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ»

даги шаръий истелохидан бошқа тушунчани истинбот қилса бўладиган жой, урф ва одатларга ва одамларнинг оддий ҳаётларига тобеъ бўлган масалаларга боғлиқ, мана бу масалалар аллохни шариатидаги қонунларга мухолиф бўлмаганига қўшимча, улар ҳамиша ўзгарувчан бўлиб янгиланиб туради. Мана бундай ўринлар борасидаги қоида шуки,

الاصْل فِي الْعَادَاتِ الْإِبَاحَةُ،

яъни одат ва одоб ва одамларни расмлари борасидаги асл, модомики бу нарсалар аллохни шариатидаги қонунга мухолиф бўлмас экан, мубох ва жоиз ҳисобланади.

Миллатларда мавжуд бўлган ва шариатга қарши бўлмаган турли-хил хурсандчилик равишлари, лахвлар ва маданий ишлар шулар жумласидан саналади, улар хилма-хил замон ва маконларда доим ўзгариб янгиланиб туради,

хар ким янги нарсани вужудга келтириши мумкин ёки жамиятга янги нарсани ироя бериши мумкин; бу росулуллох саллаллоху алайхи васалламнинг масжидда хабашийларни ўйинини томошо қилишларига ва ўша хабашийларнинг ўйинига ўхшайди.

Энди агар маданий ишлар, ўйинлар, лахвлар, тижорат, либослар, озиқ- овқатлар аллохнинг шариатидаги қонунга зид бўладиган бўлса, мазмум саналади,

«وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكَوْكَ فَايْمًا» (جمعه/ ۱۱)

(Эй Мухаммад), қачон улар бирон тижоратни ёки ўйин- кулгуни кўриб қолсалар, ўшанга қараб сочилиб – тарқалиб кетурлар ва сизни (минбарда) тик турган холингизда тарк қилурлар.

-Бидъат калимасидан

«كُلُّ بَدْعَةٍ ضَالَّةٌ»

даги шаръий истелохидан бошқа тушунчани истинбот қилса бўладиган бошқа жой, шаръий мақсадларни рўёбга чиқариш ёки зарурат ва изтирорий ҳукмларга, янги яратилган нарсаларга тегишли бўлади.

Қуръонни жамлаш ёки ҳадисларни мушаххас китобга тўплаш ё нахв, балоға илмини вужудга келтириш ёки шаръий манбаъларни тўғри тушуниш учун жарх ва

таъдил қилишлик ё тарих китобларини ёзиш ва хатто бу китобларда хар қандай навдаги хабарларни баён қилиш кабилар мисол бўлади, буларни жумласига ўтган ишлардан ибрат олиш ва дарк қилиш учуг ёзилган табарийни тарихи хам киради,

«لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ» (يوسف/ ۱۱۱)،

Дархақиқат, уларнинг қиссаларида ақл эгалари учун ибрат бордир.

Ёки девон каби янги равишни Умар ибни Хаттоб розиаллоху анхуга ўхшаб кирғизишлик, у киши бу равишни

«أَطَعْتُهُمْ مِّنْ جُوعٍ»

ни яхшироқ ижро қилиш учун келтирган эдилар ёки

«أَمَّنْهُمْ مِّنْ خَوْفٍ»

ни сахих ижро қилиш учун бир жанг қуролини ва амниятга тегишли бир нарсани ишлаб чиқаришлик, ёки одамларни дарахт экишга тарғиб қилиш учун дарахт экишга бир кунни хослашлик ёки бутун жахон секуляр кофирларининг ва махаллий муртадларнинг , мунофиқларнинг, секулярзадаларнинг турли-хил ахборот воситалари мисли кўрилмаган рухий хужумини остида қолган наслни шариатдаги масжидни жойгохи билан ошно қилиш учун масжидлар номи билан бир хафтани номлашлик ё

фарзандларни оиланинг ва ота- онанинг шариятдаги жойгоҳи билан яхшироқ таништириш учун бир хафтани оила номи билан номлашлик ёки хафтани бир кунини "жиход фарзи аъндур" деган ном билан номлаб, бу орқали мусулмонларни ҳозирги вазиятдаги жиходни жойгоҳидан огоҳ қилиш ёки бир ойни ё йилни орасидан бир неча кунни воҳид умматни ва воҳид жамоатни ва мусулмонларнинг огоҳона, мақсадли ва ҳаракатланувчи ваҳдатини ташкил қилиш ва қайтариш сабаблари, ҳамда қалқон сифатида "уч абзорни" таништириш ва уни аҳамиятини, жойгоҳини кўрсатиб бериш учун таъйин қилишлик, ёки баъзи бир кунларни росулulloх саллalloху алайхи васалламни сийратларини ё буюк исломий фатхларни ё буюк ислом қахрамонларидан бирини таништириш учун хослашлик ва бундан бошқа ишларни ҳаммасидан шаръий мақсадни қўлга киритилгунча бир абзор сифатида фойдаланилади; масалан арабистондаги малик саъуд олий ўқув юртида шайх Муҳаммад ибни Абдулваҳхоб хафтаси ўтказилади, ибни Боз "калимату фи усбуъиш шайх Муҳаммад ибни Абдулваҳхоб" номли матлабида бу ҳақида тўлиқ изох^{۲۰} бериб ўтган, кўриб чиқсангиз хабардор бўласизлар.

Ибни Усаймин ҳам бу борада сўзлаган. Мана бу хафтани ўтказишдан бўлган мақсад қўлга киритилгач, бу тадбирни таътил қилишди. Мана бу маросимларни

^{۲۰} معرفى کردن این «سه ابزار» خيلى مهم است، روزهايى در هفته يا سال به آن اختصاص داده شود

хаммаси шаръий мақсадни бажариш ва хос ибодатларни амалга ошириш учун восита ва абзор хисобланади, аммо бу ишлар ўтган асрларда ва хатто ўтган йилларда ўтказилмаган бўлиши мумкин. Хатто маълум бир маконда вужудга келтирилган нарса бошқа ҳеч қаерда амалга оширилмаган бўлиши ҳам мумкин.

Мана бундай маросимлар, мажлислар, йиғилишлар аллох таоло ўзини пайғамбари саллаллоху алайхи васалламни воситасида аллохга яқинлашиш ва аллохни ибодатлари сифатида жўнатган; намоз, рўза, жиход, қурбон ва фитр ийдлари ва бошқа нарсалар каби ўринларда мумкин эмас, хатто улар аллохни шариатидаги қонунлар билан ёнма-ён ҳам бўла олмайди, балки улар фақат аллохнинг шариат қонунлари таъйин қилган мақсадни қўлга киритиш учун бир абзор бўла олади холос, мусулмонлар ана бу кўзлаган мақсадларини қўлга киритишгач бу ишларни таътил қилишади ёки хатто девонга ё жангга ва амниятга оид абзорларга ўхшаб мусулмонларнинг кундалик эҳтиёжларига ва дунёдаги тараққиётларига муносиб холда, уларни такомуллаштиришлари ва комилроқ кўринишга келтиришлари ҳам мумкин.

Энди, агар бир ҳафта ё ойни росулуллох саллаллоху алайхи васалламнинг амалий, сиёсий, ижтимоъий сийратларини ва росулуллох саллаллоху алайхи

васалламнинг маданиятларини таниб олиш учун ёки "жиход фарзи айндур" ва тоғутга куфр келтириш ё "уч абзорни" таништириш учун ёки бошқа хар қандай шаръий ишлар учун хосланган бўлса ва ўртадан йиллар ўтганига қарамасдан бу мақсадларни қўлга киритилмаган бўлса, қандай бўлади? Бу ерда Мухаммад ибни Абдулваххобни хафтаси каби шаръий мақсадни қўлга киритилгунча ундан абзор сифатида фойдаланса бўладими? Қачонгача? Ана бу кўзланган шаръий мақсадни қўлга киритиш агарчи узоқ йиллар давом этадиган бўлса ҳам ундан фойдаланса бўлади.

Айтиб ўтилган ана бу ўринларни хаммасидан мақсад динга ёки аллохни шарият қонунларига ва ахкомларидан бирига бир нарсани қўшиш эмас; балки хамма нарсадан олдиндаги шаръий мақсадни қўлга киритиш учун суннати хасанани вужудга келтиришдан иборат. Бу борада росулуллох саллаллоху алайхи васалламдан бир хадис нақл қилинган:

Музир қабиласидан бир жамоат росулуллох саллаллоху алайхи васалламни хузурларига келишади, улар жуда қаттиқ фақирликда кун кечирар эдилар. Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мусулмонларни уларга ёрдам беришга тарғиб қиладилар; у кишининг даъватлардан сўнг, бир ансорий киши қўлига оғирлик қиладиган кумуш

تۇلا халтани келтириб росулulloх саллalloху алайхи васалламни манзилларига қўйиб кетади. Росулulloх саллalloху алайхи васаллам мархамат қиладиларки:

«مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجُورِهِمْ شَيْءٌ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُنْقِصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ»^{۳۱}

Хар қандай киши исломда яхши суннатга ё суннати хасанага асос солса ва уни вужудга келтирса, одамлар ана бу шаръий суннат орқали шаръий бир ишни бажаришса, бу кишидан сўнг шу амални қилган кишиларнинг хаммасини ажри ана бу асосчига етиб туради, лекин қолганларнинг ажри камайтирилмайди. Энди агар кимки исломда ёмон суннатни асосчисига бўладиган бўлса, ундан сўнг бу амални қилган кишиларнинг хаммасини гуноҳи унга етиб туради, аммо қолган уни ортидаги кишиларни гуноҳи^{۳۲} камайтирилмайди.

Мана бундай ҳолатда, яхши суннатни йўлга қўйишлик ё суннати хасана, бу аллохнинг шарияти қандай ижро қилиниши бўйича бирор бир равишни ироя бермаган ва бу мавзуда сукут сақлаган бир шаръий ҳукмни ижро қилиш

^{۳۱} - مسلم، الترمذي، النسائي، ابن ماجة، أحمد، الدارمي و مانند این حدیث را أبو هريرة رضي الله عنه از النبي صلى الله عليه وسلم روایت کرده است که فرمود: «من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لا ينقص ذلك من أجورهم شيئاً ومن دعا إلى ضلالة كان عليه من الإثم مثل آثام من تبعه لا ينقص ذلك من آثامهم شيئاً». همچنین أبي مسعود الأنصاري رضي الله عنه، می گوید که النبي صلى الله عليه وسلم فرموده است: «من دل على خير فله مثل أجر فاعل»، خرجهما مسلم في صحيحه

^{۳۲} - مسلم، نسائي، احمد و دارمي

учун бир равишни ва бир янги абзорни вужудга келтириш демакдир. Масалан аллохни шариатидаги қонун қандай намоз ўқишимизни баён қилган, аммо аллохни шариатидаги қонунларни қандай таълим берилиши ёки турли-хил макон ва замонларда душманларимизга қарши рухий жангларда қандай абзорлардан фойдаланишимиз кераклигини баён қилган эмас? Ёки хабарларимизни фалончи давлатга қандай қилиб етказишимиз борасида ҳам ҳеч нарса демаган? Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам шу хабарларни элчи ва отлиқлар орқали юборганлар, бу иш гоҳида ойлаб вақт олган, аммо бугунги кунда интернет ва ижтимоъий каналлар орқали, сахобалар Хисрав Парвез ё Хирақл ва бошқаларга хабар етказган масофадан кўра минглаб километр узоқдаги жойларга сиз бир неча дақиқа мобайнида хабар жўната оласиз, фейсбук, гугел, твитер, ёху каби сизларнинг хабар етказадиган каналларингиз ва ижтимоъий, интернетий каналларингиз аксар холда кофирларга тегишли.

Шариат мана бу ахкомларни оддий ва изтирорий ҳолатларда татбиқ қилиш абзорларидан фойдаланиш борасида ҳам сукут қилган. Бу сукут шуни англатадики, аллох таоло бу борада амр ва нахий қилмаган ва уни қандай татбиқ қилишни мусулмонларнинг кундалик эҳтиёжларига ва мавжуд вазиятига қўйиб қўйган.

Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам қуйидагича мархамат қилганликларини хаммамиз яхши биламиз: "Муоз ибни Жабал , мени умматимни орасида халол ва харом бўйича энг билимдон шахсдур". Энди росулуллох саллаллоху алайхи васаллам худди шу 28 ёшли Муоз ибни Жабални Яманга жўнатадилар ва ундан сўрайдиларки:

كَيْفَ تَقْضِي إِذَا عَرَضَ لَكَ قَضَاءٌ؟

одамларни ўртасида нимага асосланган холда ҳукм чиқарасан? Муоз розиаллоху анху бунга жавобан айтдики: худони китобига асосланиб ҳукм чиқараман. Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мархамат қилдилар:

فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟

агар бу ҳукмни худони китобидан топа олмасангчи? Муоз айтди:

فَبِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

росулуллох саллаллоху алайхи васалламни суннатларига асосланиб ҳукм чиқараман. Росулуллох саллаллоху алайхи васаллам мархамат қилдилар: агар худони пайғамбарини суннатида хам топа олмасангчи?

فَإِنْ لَمْ تَجِدْ فِي سُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ؟

шубхасиз ўзимни раъйим бўйича ижтиход қиламан, деди Муоз.

أَجْتَهِدُ رَأْيِي وَلَا أَلُو.

мана бу жавобни эшитганларидан сўнг росулulloх саллаллоху алайхи васалламнинг чехралари гулдай очилиб кетди ва уни кўкрагига уриб мархамат қилдилар:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَفَّقَ رَسُولَ رَسُولِ اللَّهِ لِمَا يُرْضِي رَسُولَ اللَّهِ،

аллохнинг росулини элчисини аллохнинг росули рози бўладиган нарса билан мувофиқ қилиб қўйган аллохга хамд ва санолар бўлсин. "

Ха, шундай ишлар борки қуръон ва суннат улар борасида сукут сақлаган ва бу ишларни мусулмонларнинг ижтиходига қўйиб қўйган ва мусулмонлар "мавжуд вазиятга" ва "кундалик эҳтиёжларига" муносиб равишда бу борада ўзларига хос ижтиходларни ироя бера олишади ва кундалик эҳтиёжларига, саволларига "янги кунга" мувофиқ равишда жавоб беришга қодир бўлишади. Бу ерда шахс ижтиход қилган пайтида жамиятнинг эҳтиёжларига шаръий манбаълардан янги равишни ироя берган бўлади, албатта бу аллохни шариаатидаги қонунлардан бирини хизматида бўлади, у аллохнинг амр ва нахийларини ёнига янги бир нарсани ироя бермайди.

Кейинги нуқта изтирорий ва зарурат холати бўлиб, шахс бир зарурат холатига тушиб қолади ва у мана бу зарурат холати ўртадан кўтарилгунча, ўзини мавжуд вазиятига ва кундалик эҳтиёжларига муносиб бўлган ижтиходни ироя беради.

Хозирда зарурат ва изтирор холатидаги мана бу ижтиходни "уч абзордан" бири ироя бериши ва ана бу изтирорий холат ўртадан кўтарилгунча аллохни шариатидаги қонунларга хилоф бўлган ишларни қилиши мумкин. Масалан худайбия паймони каби, мусулмонлар мухожир бўлиб келганларни кофирларга топширишган. Ха, улар ўртадаги паймон сабабли муваххид мухожирларни кофирларга топширишган, ёки нихоятда нозик ўринларда кофирларга молиёт, бож тўлашган; аслида эса кофирлар мусулмонларга молиёт, бож тўлашлари керак эди. Бу тўловларни бугунги кунда аксар мусулмонлар кофирларга тўлашади ва худди шу кофирлар ўша молиётларни, божларни сарфлаб мусулмонларни қатли ом қилишади, ёки олдинги даврда исломий изтирорий бадал ҳукуматлар ўртада сулх тузиш учун изтирорий холат ўртадан кўтарилгунча маълум маблағни тўлашган.

Мана бу борада жуда кўп мисолларни келтирса бўлади, шахслар ҳам, гуруҳлар ҳам, уч абзор ҳам изтирорий

холатга дуч келишади; хатто бу холатга нубувват манхажига асосланган исломий ҳукумат дучор бўлиши мумкин, росулуллох саллаллоху алайхи васаллам ҳудайбия сулхида ҳудди шу ишни қилган эдилар, исломий изтирорий бадал ҳукуматлар ҳам бани Умайяни баъзи ҳокимларига ўхшаб бундай холатга дучор бўлишлари мумкин, улар изтирорий холат ўртадан кўтарилгунча римлик кофирларга пул тўлашган, ёки бу холатга мужохидларнинг воҳид шўросини мажлиси ҳам дуч келишлари мумкин, бу каби ишларни суриядаги, ироқдаги, ямандаги, афғонистондаги, чечендаги мужохидлар тузилган паймон сабабли амалга оширишган, олдин айтганимиздек бундай изтирорий холатга якка шахслар ҳам дучор бўлиши мумкин.

Мана бу холатларни барчасида яъни зарурат ва изтирорий вазиятларда шу нарсани тушуниб олишимиз керакки, агар шахс аллохни шариаатидаги қонунларга хилоф бўлган ишни қилишга мажбур бўлса ва уни бу иши кунлар, ойлар эмас балким йиллар давом этадиган бўлса, аммо зарурий холат ўртадан кўтарилмаса, бу кишини қилган ишига узр келтиришимиз керак, агар бошқалар ана бу шахсга зарурат ва изтирорий холатида ёрдам беришга қодир бўлишмаган тақдирда ҳам, ҳаддиақал унга тухмат қилишмасин, тамға ва лақаблар ёпиштиришмасин, ҳамда ошкора зулм ҳам қилишмасин.

Хўп, энди дўстлар саволларга навбат келди:

1-Ассаламу алайкум биродар, хақиқий ва қўшимча бидъат қандай маъноларда келган?

Мана бу истелохларга изох беришдан олдин яна бир бор қайтариб айтаман, бу истелохларни баъзи фуқахолар вужудга келтиришган, уларга қуръон ва суннатга қарагандек назар билан қараб бўлмайди, агар бир киши бир нарса деган бўлса, у мутлақ нарса хақида гапирмаган, у айтган нарса ўша одамни ўзини сўзи холос. Энди сизни саволингизга келсак:

Хақиқий бидъат яъни: шариятда асли бўлмаган бидъат, у ихтисор бўйича ҳам, тафсилотлар бўйича ҳам мўътабар далилга хатто шибхи далилга ҳам суянмайди. Нубувват манхажига асосланган хилофатни ўрнига шохигарлик бидъатини келтириш каби, ёки аллохни шариятидаги қонунларда ҳеч қандай аслга эга бўлмаган тафарруқ бидъати ҳам мисол бўла олади.

Аммо қўшимча бидъат яъни: шариятда асли бор, аммо сабабда, жинсда, кайфиятда, адабда, миқдорда, замонда ё маконда ўзгаришлар ва ўрин алмашишлар рўй берган бўлиши мумкин, шу дарсимизни аввалида бунга ишора қилиб ўтдик.

2-Салом, огохона ва ўзини ихтиёри билан демократларни ёки ужалонни гурухларини мусулмонларга қарши таблиғий ё хатто молиявий жихатдан химоя қилаётган ва одамларни уларга ёрдам беришга тарғиб қилаётган бидъат ахлидан бўлган секуляр муллони ортида туриб намоз ўқишлик тўғри бўладими?

Мана бундай секуляр ва мушрик шахс

«دُعَاةٌ عَلَىٰ أَبْوَابِ جَهَنَّمَ» و «الْأَيْمَةُ الْمُضِلِّينَ»

ва уламои суъ жумласидан бўлган муртад хисобланади, уни бидъат ахли деб бўлмайди; бу шахс мукаффара ё муғаллиза бидъатига дучор бўлибди, уни тўрт филтердан (1-жиноятни исбот қилиш, 2- жиноятни аллох ва росули томонидан тасдиқланиши, 3- такфирни шартлари, 4- такфирни монеъликлари) ўтказилгач унга ахли бидъат эмас, муртад дейилади. Бундай муртадни ортида намоз ўқишлик жоиз бўлмайди.

3-Ассаламу алайкум биродар, соқолини тагидан қириб ташлаган киши ахли бидъат саналиб бидъати муфассақани қилган хисобланадими?

Агар росулуллох саллаллоху алайхи васалламнинг соқол борасидаги хукмларидан ишонч ва хотиржамлик билан хабардор бўлса, аммо қасддан ва ўзини ихтиёрига кўра, ҳеч қандай изтирорий ҳолатга тушмасдан ва ҳеч қандай

узрга эга бўлмасдан туриб соқолини қириб ташласа, суннатга мухолиф бўлган фисққа ва гуноҳга дучор бўлган хисобланади, агар у мана шу шароитда қолиб ана бу жиноятини, гуноҳини давом эттирадиган бўлса, унга ахли бидъат дейилади. Аммо агар имоми Нававий роҳимахуллоҳга ўхшаб ижтиҳод қилса, бу шахс хатокор мужтахидни хукмига ўтади ва хар қандай суратда агарчи унинг ижтиҳоди хато бўлса ҳам, у учун бир савоб бор, агар у изтирорий ҳолатда мана бу жиноятни қиладиган бўлса ҳам, барибир изтирорий ҳолат ўртадан кўтарилмагунча бу иш унга мубох бўлиб қолади.

4-Спутник каналларида бидъат ҳақида суҳбатлашилган пайтда, нима учун шимни почаси, соқол ва.....лардан мисол келтирилади ва қолган шохигарлик ҳукуматлари, тафарруқ ва.....ҳақида суҳбат қилишмайди?

Чунки, аввало ана бу шахслар майда масалалар бўйича мутахассисдурлар, улар ана бу майда масалаларни ҳаддан ташқари катталаштириб юборишган, энди аслида майда масалаларни катталашриш орқали муҳим масалалар ўз-ўзидан майда, арзимас бўлиб кўрсатилади ё хатто уларга эътибор ҳам берилмайди ва кўрмасликка олинади. Бундан ташқари ана бу шахслар шаръий даражаларга ажратишни ҳам билишмайди, шу сабабли ҳам жуда осон хатоларга дучор бўлишади.

Бу ерда мана бу бахс борасида яна бир бошқа нуқта ҳам бор, у салтанат уламоларига, султонларнинг маърузачиларига, уламои суъга бориб тақалади, ана бу айтиб ўтилган мусулмонлар расмий суратда салтанат уламоаларини назорати остидадурлар.

Бир шахс оли саъудга ўхшаган подшоҳликни фосид режимида хоким бўлган аппаратда муфти мансабини буюк уламоларни хайъатини курсисини эгаллаган ёки мана бу режимга тегишли бўлган спутник каналларидан бирини идора қилади ёки масжидлардан бирини минбарини бошқаради; сиз мана шундай шахс келиб масалан шохигарлик бидъати хақида суҳбатлашишини кутяпсизми? Йўқ, у киши бу ишни ўрнига хожатга ўнг оёқ билан киришлик бидъат, дейди ва буни томошабинлар учун шу даражада катталаштириб ташлайди, бизлар бундан бошқа ўринларга ҳам гувоҳ бўлганмиз.

5-Ассаламу алайкум, ахли бидъатни тарк қилиниши ва улардан узоқлашиш керакми?

Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам мархамат қиладилар:

«لَا يَجِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثِ لَيَالٍ»،^{۳۴}

^{۳۴} - البخاري (۵۷۲۷)، ومسلم (۲۵۶۰) از أبي أيوب الأنصاري رضي الله عنه رواية کرده اند.

Мусулмон шахс ўзини биродаридан уч кундан ортиқ юз ўгириб юришлиги халол бўлмайди. Энди агар бир шахс бу сўзга қулоқ солмасдан уч кундан ортиқ юз ўгириб юрадиган бўлса, бу киши бидъатга дучор бўлибди, агар у бу ишини давом эттирадиган бўлса, жаханнамга мустахақ бўлади. Чунки у ахли бидъат бўлган ва бу бидъатини давом эттирган. Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам бу борада бир нарсани таъйин қилиб айтганлар, у эса бошқа нарсани қилган ва бу ишини давом эттирган, албатта у жаханнамга мустахақ бўлади.

Росулulloх саллаллоху алайхи васаллам мархамат қиладилар:

«لَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثٍ، فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلَاثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ»^{۳۵}

Агар у уч кундан ортиқ юз ўгириб юрса ва мана шу ҳолатида ўлса, жаханнамга тушади. Яъни у ахли бидъатни хаддидаги гуноҳни қилибди,

و كُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ، وَ كُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ.

биз унга ахли бидъат дея оламиз, чунки у уч кундан ортиқ юз ўгирган ва мана бу ишидан давом этган ва шу холида ўлган.

^{۳۵} - أَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ مِنْ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ. وَقَالَ النُّوَيْرِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي «رِيَاضِ الصَّالِحِينَ» (ص ۴۳۳)؛ رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ بِإِسْنَادٍ عَلَيَّ شَرَطَ الْبُخَارِيُّ وَمُسْلِمٌ. وَكَذَا صَحَّحَهُ الْأَلْبَانِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ فِي «صَحِيحِ أَبِي دَاوُدَ»

Аслий кофирни хам даъват мархаласида ташлаб кетишлик хам ғайри шаръий хисобланади; аммо шахс мунофиқларни ва секулярзадаларни тўдасига қўшилган бўлса, ундан "эхтиёт" бўлиш керак, яъни хушёр бўлишимиз керак, ундан эхтиёт бўламиз, агар фосиқ мусулмон шахсдан узоқлашишлик шаръий асосга ё шаръий маслахатга кўра қилинадиган бўлса, унда жоиз бўлади.

Саволлар жуда кўп, шу ерда еттинчи муқаддамот дарсимизни нихоясига етказамиз ва аллох таолодан хаммамизга тавфиқ беришини ва бидъат таърифини хам бошқа ўринлар каби исломий қилишимизни тилаб қоламиз, ва аллох таолодан кўзлаган мақсадларимизни яъни ахли қиблага нисбатан дипломатикамизни ислох қилишни, хамда булғанган ва булғанмаган мусулмон опасингилларимиз ва биродарларимизга яхшиликни етказишда бизларга ёрдам беришини, меъзонсиз биродарларимизнинг ахли қиблага нисбатан роиж бўлган хужумларидан, хамлаларидан, хақоратларидан ахли қиблани пок ва узоқ қилишини сўраймиз.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ وَعَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ وَعَمَلٍ.

رَبَّنَا أَعِزَّنَا بِالْإِسْلَامِ، وَأَعِزَّنَا بِمَا أَعَزَّنَا بِهِ، اللَّهُمَّ أَعْلِ بِنَا كَلِمَةَ الْإِسْلَامِ، وَارْفَعْ بِنَا رَايَةَ الْقُرْآنِ.

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته^{۳۶}

---

^{۳۶} پیاده شده از نوار صوتی شیخ ابوحمزه المهاجر هورامی حفظه الله